

VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ JIHLAVA

Zdravotně sociální péče

**ROZVOD A JEHO DOPAD NA DÍTĚ VE SPOLUPRÁCI SE
SOCIÁLNÍMI PRACOVNÍKY OSPOD**

Bakalářská práce

Autor práce: Aneta Pokorná

Vedoucí práce: JUDr. Alena Prchalová, Ph.D.

Jihlava 2025

Vysoká škola polytechnická Jihlava

Tolstého 16, 586 01 Jihlava

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor práce:	Aneta Pokorná
Studijní program:	Zdravotně sociální péče
Obor:	Zdravotně sociální péče
Garant studijního programu:	Mgr. Jana Gabrielová, PhD.
Název práce:	Rozvod a jeho dopad na dítě ve spolupráci se sociálními pracovníky OSPOD
Vedoucí práce:	JUDr. Alena Prchalová, Ph.D.
Cíl práce:	Cílem bakalářské práce je zjistit, jak dítě vnímá rozvod a následnou situaci rodičů, jaká je péče o dítě po rozvodu a jakou roli má v tomto procesu OSPOD.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá tématem Rozvod a jeho dopad na dítě ve spolupráci se sociálními pracovníky OSPOD. Cílem bakalářské práce je zjistit, jak dítě vnímá rozvod a následnou situaci rodičů, jaká je péče o dítě po rozvodu a jakou roli má v tomto procesu OSPOD.

V teoretické části se budeme věnovat charakteristice rodiny, rozvodu a jeho dopadu na dítě. Dále se zaměříme na roli Orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jednotlivé formy péče o dítě, způsob stanovení výše výživného a typy ústavní výchovy.

Ve výzkumné části se zaměříme na zodpovězení výzkumných otázek a vyhodnocení stanoveného cíle bakalářské práce. Pro sběr dat jsem využila kvalitativní výzkum, konkrétně polostrukturované rozhovory se sociálními pracovníky Orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Dále si podrobněji popíšeme metodiku výzkumu, rozebereme získané výsledky a jejich interpretaci.

Klíčová slova

Orgán sociálně-právní ochrany dětí; porozvodová péče; rodina; rozvod; ústavní výchova; výživné

Abstract

The bachelor's thesis deals with the topic Divorce and Its Impact on the Child in Cooperation with Social Workers from the Authority for Social and Legal Protection of Children. The aim of the bachelor thesis is to find out how the child perceives the divorce and the subsequent situation of the parents, what is the care of the child after the divorce and what is the role of the Authority for Social and Legal Protection of Children in this process.

In the theoretical part we will discuss the characteristics of the family, divorce and its impact on the child. Furthermore, we will focus on the role of the Authority Social and Legal Protection of Children, various forms of child care, the method of determining the amount of child support and types of institutional care.

In the research part, we will focus on answering the research questions and evaluating the stated aim of the bachelor thesis. For data collection I used qualitative research, specifically semi-structured interviews with social workers of the Authority Social and Legal Protection of Children. In the following I will describe the research methodology in more detail, discuss the results obtained and their interpretation.

Keywords

Authority for Social and Legal Protection of Children; post-divorce care; family; divorce; institutional upbringing; alimony

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je původní a zpracoval/a jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil/a autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, dále též „AZ“).

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje **AZ**, zejména § 60 (školní dílo).

Podle § 47b zákona o vysokých školách souhlasím se zveřejněním své práce podle Směrnice pro vedení, vypracování a zveřejňování závěrečných prací na VŠPJ, a to bez ohledu na výsledek obhajoby.

Beru na vědomí, že VŠPJ má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že **s o u h l a s í m** s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědom/a toho, že užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠPJ, která má právo ode mě požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených vysokou školou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše), z výdělku dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence.

V Jihlavě dne 17. dubna 2025

.....

Podpis studenta/ky

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce JUDR. Aleně Prchalové, PH.D. za cenné rady a trpělivost.

Velmi ráda bych chtěla poděkovat všem komunikačním partnerům za ochotu a poskytnutí důležitých informací pro praktickou část mé bakalářské práce.

V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině a přátelům, kteří mi byli velkou oporou.

Obsah

Seznam tabulek	9
Seznam zkratk.....	9
Úvod	10
Teoretická část	11
1 Rodina	12
1.1 Vývoj rodiny	12
1.2 Funkce rodiny	16
1.3 Typy rodin	16
1.4 Problémové rodiny	16
2 Rozvod	17
2.1 Příčiny rozvodů	18
2.2 Důvody rozvodů	19
2.3 Vnímání dítěte rozvodu rodičů	19
2.4 Role dítěte při rozvodu	20
2.5 Práva dítěte při rozvodu	20
3 Orgán sociálně-právní ochrany dětí	20
3.1 Děti, na které se OSPOD zaměřuje	20
3.2 Role OSPODu při svěřování dítěte do péče	21
4 Porozvodová péče	24
4.1 Výlučná péče	24
4.2 Střídavá péče	24
4.3 Společná péče	25
5 Výživné	25
6 Ústavní výchova	26
6.1 Diagnostický ústav	26
6.2 Dětský domov	27
6.3 Dětský domov se školou	27
6.4 Výchovný ústav	27
Výzkumná část.....	28
7 Cíl práce a výzkumné otázky	29
7.1 Metodika výzkumu	29
8 Výsledky výzkumu a jejich interpretace	32
8.1 Důvody rozvodu	32
8.2 Vnímání rodinné situace	32
8.3 Sociální pracovník při procesu svěřování dítěte do péče	33
8.4 Možnosti konat v zájmu dítěte	36
8.5 Upřednostňovaná péče	37
8.6 Podpůrné programy	37
8.7 Ústavní výchova	38
9 Diskuse	39
9.1 Zodpovězení výzkumných otázek	39
Závěr	41

Seznam použitých zdrojů.....	42
Přílohy.....	44

Seznam tabulek

Tab. 1: Tabulka pro výpočet výživného.....	26
--	----

Seznam zkratk

OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
KP	Komunikační partner

Úvod

Téma bakalářské práce Rozvod a jeho dopad na dítě ve spolupráci se sociálními pracovníky OSPOD jsem si vybrala, protože považuji za důležité, aby děti měly bezpečné zázemí a rodinné prostředí, ve kterém se mohou dále rozvíjet a vyvíjet, právě to mě motivuje k hlubšímu pochopení toho, jak rozvod rodičů ovlivňuje jejich životy a sociální pracovníci mají v tomto procesu zásadní roli.

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak dítě vnímá rozvod a následnou situaci rodičů, jaká je péče o dítě po rozvodu a jakou roli má v tomto procesu OSPOD.

V teoretické části se budeme věnovat vývoji rodiny, jejím funkcím a typům. Zaměříme se na příčiny a důsledky rozvodu partnerů, jeho dopad na děti, jejich role a práva v tomto procesu. Dále se podíváme na význam Orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jeho kompetence a skupiny dětí, kterým poskytuje podporu. Podíváme se na formy péče o dítě po rozvodu, metody výpočtu výživného a jednotlivé typy ústavní výchovy.

Ve výzkumné části se budeme zaměřovat na cíl bakalářské práce a formulaci jeho výzkumných otázek. Pro sběr dat jsem použila kvalitativní výzkum, konkrétně polostrukturované rozhovory se sociálními pracovníky Orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Podrobněji zde rozpracujeme metodiku výzkumu, ve kterém si rozebereme samotný kvalitativní přístup, popis kvalitativního a polostrukturovaného rozhovoru, charakteristiku výzkumného souboru, realizaci rozhovorů a zabezpečení etiky.

V následující kapitole se budeme věnovat analýze získaných výsledků a jejich interpretaci, které vyplynuly ze scénáře rozhovorů a doplňujících otázek. V závěrečné diskusi si zhodnotíme průběh tvorby celé bakalářské práce, zaměříme se na možnosti jejího zlepšení pro příště a zodpovíme si stanovené výzkumné otázky.

V závěru bakalářské práce se zaměříme na zhodnocení naplnění stanoveného cíle.

Teoretická část

Teoretická část se zaměřuje na charakteristiku a vývoj rodiny, zahrnující volbu partnera, manželství, narození dítěte a fázi, kdy dítě rodinu opouští. Dále popisuje funkce rodiny, její typy rozdělené podle úplnosti a funkčnosti, dále typy problémových rodin a postavení rodičů a dětí v nich.

Následně se věnuje rozvodu, jeho příčinám a důsledkům, zaměřuje se na vnímání dítěte, jeho práva a role, kterých může mít i více současně.

Další část se zabývá cílem Orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jeho zaměřením na specifické skupiny dětí a jeho rolí při úpravě péče o dítě. Popisuje prvotní setkání s rodinou, obsah rozhovoru sociálního pracovníka s rodičem, možnost uskutečnit pohovor i s dítětem, sepsování závěrečné zprávy pro soud a možnosti odvolání.

Dále jsou přiblíženy dostupné formy péče o dítě, způsoby stanovení výše výživného a jednotlivé druhy ústavní výchovy, mezi které patří diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav.

1 Rodina

Rodina se skládá z rodičů a dítěte, popřípadě i prarodičů. Rodina je základní jednotkou společnosti, hlavně proto, že lidem umožňuje pečovat o jejich dítě. Je velmi důležitá pro biologické zachování lidstva, ale i pro kulturní a sociální začleňování jednotlivců. (Matoušek, 1997)

Propojují se generace, které jim pomáhají se adaptovat do jejich kultury a společnosti. Rodina dítě formuje, předává mu hodnoty, poskytuje podporu a učí ho čelit konfliktům, čímž rozvíjí jeho sociální dovednosti. (Matoušek, 1997)

Rodina poskytuje dítěti možnost rozvoje jak duševního, sociálního, tak i tělesného, a zároveň mu určuje postavení ve společnosti (Kopecká, 2015).

Dítě potřebuje ke zdravému duševnímu a tělesnému vývoji, stabilní domov, který mu poskytuje pocit bezpečí a podpory. Členové rodiny se zde můžou schovat před ostatními lidmi, nemusí kontrolovat svůj zevnějšek nebo své jednání, mohou se úplně uvolnit, relaxovat a být sami sebou. (Matoušek, 1997)

Pro výchovu dítěte je důležité, aby se rodiče zajímali o jeho budoucnost a aby dítě respektovalo stav a potřeby společnosti. Dítě, hlavně v předškolním věku, potřebuje po svém boku vzor, kdy si dítě začíná uvědomovat rozdíly mezi pohlavími. Dívka potřebuje matku jako ženský vzor, aby se naučila být vyrovnanou ženou a ženou připravenou na život. Chlapec potřebuje po svém boku otce, aby věděl, jak se má správný muž chovat. (Matoušek, 1997)

Jádrem lidského bytí a smysluplností lidského bytí je, najít si vhodného partnera, mít s ním děti, snažit se je vychovávat a usilovat o to, aby se nedopouštěli stejných chyb ve výchově jako jejich rodiče na nich. Rodina má zásadní význam pro lidi po celý jejich život. Prostřednictvím naší rodiny a rodiny našeho partnera se poznáváme a střetáváme s velkým množstvím lidí, se kterým bychom se jinak nestřetli, tím se nám rozšiřuje naše sociální pole. (Matoušek, 1997)

Pokud se dospělí rozhodnou založit rodinu, musí počítat s tím, že nebudou mít tolik volného času sami pro sebe, ale budou se muset postarat o děti, i když budou nemocní či unavení. Dospělí už tu nejsou sami za sebe, ale někdy se budou muset podřídit plánům rodiny a dělat kompromisy. Muž musí počítat s tím, že když je žena doma s dítětem, tak se musí o rodinu postarat právě on. (Matoušek, 1997)

1.1 Vývoj rodiny

Matoušek (1997) rozděluje vývoj rodiny do sedmi oblastí, to je volba partnera, sňatek, orientační a prokreační rodina, transgenerační tradice, rodina s předškolním dítětem, rodina se školním a dospívajícím dítětem a rodina ve fázi opuštěného hnízda.

1.1.1 Volba partnera

Každý člověk má svá očekávání, která by měl jejich protějšek splňovat, avšak ne pokaždé se jejich očekávání naplní. Jako příklad Matoušek (1997) uvádí, že muži s vlasy i bez nich mají stejnou šanci si najít partnerku, avšak ženy, které jsou svobodné a nemají děti, mají z pohledu mužů větší šanci na vztah. Základem pro očekávání lidí na svého budoucího partnera či partnerku, je

stereotyp. Žena má být mladá a zdravá, aby mohla muži porodit děti a muž má být starší a ekonomicky zajištěný, aby se dokázal o svoji rodinu postarat. Očekávání nemusejí být pouze taková, která si mi sami určíme, očekávání na náš protějšek můžou pramenit i nevědomě z osobnosti našich rodičů, kdo je pro nás vzor toho, jakého partnera bychom chtěli či nikoliv. Některá partnerská očekávání o vztahu se mohou vymknout kontrole a ohrozit jejich vztah. (Matoušek, 1997)

Vždy si vybíráme partnera, který nám je jeho charakteristikou a vlastnostmi podobný, jestli je více introvertní nebo extrovertní, jestli je více optimistický či pesimistický, na jaké úrovni je jeho duševní zdraví, jakou vyznává víru a jestli klade důraz spíše na svobodu, rovnost, lidská práva a je otevřený novým věcem nebo je spíše uzavřený a skeptický vůči novým věcem a dbá na stabilitu a pořádek. Pokud jsme s partnerem podobně nastavení, je více pravděpodobně, že spolu zůstaneme. (Matoušek, 1997)

Velkou roli hraje zamilovanost, v této fázi si svého partnera či partnerku idealizujeme a vidíme ho pouze tak, jak ho vidět chceme. Tato počáteční zamilovanost, která nám usnadňuje poznávání a sblížování se, trvá pouze pár měsíců, po tomto období si přestaneme svého partnera idealizovat a začneme na svém protějšku pozorovat chyby. (Matoušek, 1997)

1.1.2 Sňatek

Průběh sňatku a námluv se časem změnil. Dříve si partneři svůj protějšek nevybírali, ale byl jim vybrán rodiči. Budoucí novomanželé se před svatbou nemuseli ani znát. Před sňatkem probíhaly formální námluvy, kdy otec nevěsty schvaloval ženicha a dával jim požehnání, totéž rodiče nevěsty, dnes tyto námluvy už probíhají pouze výjimečně a ke sňatku může dojít i bez souhlasu rodičů. Finanční podpora na svatbu ve formě věna a přepisu majetku na novomanžele, dnes už není veřejnou informací. Některé tradice byly ale zachovány, jako například házení rýže, rozbíjení talíře a vybírání peněz. (Matoušek, 1997)

Důležité pro pár je, jakou mezi sebou mají vazbu. Pokud mají vazbu jistou, je pravděpodobné, že povedou šťastný život ve vztahu, jak oni, tak i děti budou v této rodině spokojeni. Pokud bude mezi partnery vazba vyhýbavá – kde se jeden z partnerů nebude ve vztahu moc zapojovat, nebo vazba úzkostná – kde bude jeden z partnerů odkázaný na svoji polovičku, s velkou pravděpodobností se tyto vztahy rozpadnou. (Matoušek a kol., 2015)

Manželství představuje trvalý svazek muže a ženy, které vzniká v souladu se zákonně danými postupy. Uskutečňuje se na základě svobodného a úplného souhlasného prohlášení obou novomanželů o vstupu do svazku. (zakonyprolidi 3, 2025)

Podle Lord Penzance, je manželství v anglickém právu definováno jako dobrovolný svazek na celý život jednoho muže a jedné ženy s výjimkou všech ostatních. Nabízí se však otázka, jestli je toto prohlášení v současných podmínkách vhodné a smysluplné. (Poulter, 1979) V současnosti už manželství nehraje stejnou kulturní, společenskou a morální roli jako v minulosti. Ve Spojeném království je manželství zrovnoprávněno, a mohou ho tedy uzavřít jak heterosexuální, tak i homosexuální páry. To dokazuje, že manželství již není pouze svazkem jednoho muže a jedné ženy. Dnes je rozvod mnohem dostupnější a jednodušší než v minulosti, to dokazuje, že manželství už není vnímáno jako svazek na celý život. (Brown, 2024)

1.1.3 Orientační a prokreační rodina

Orientační rodina je rodina, do které se dítě narodí. Rodič je dítěti vzorem, čím více se rodič chová ke svému dítěti vřele, tím více ho bude dítě považovat jako svůj vzor. Pokud bude mít syn přísného otce, podpoří se v něm agresivita a maskulinita. V rodině se dítě také učí, jak se chovat k opačnému pohlaví – jak se chová otec k matce, se bude chovat syn k ženám a naopak, jak se bude chovat matka k otci, se bude chovat i dcera k mužům. Otcové podporují ženské vystupování u svých dcer a matky podporují mužské vystupování u svých synů tím, že je za tyto projevy chválí. Dítě nepozoruje jenom chování svých rodičů k sobě samým, ale i chování k ostatním členům rodiny, jako jsou prarodiče, strýcové, tety. (Matoušek, 1997)

Prokreační rodina je rodina, kterou si dítě založí – najde si partnera či partnerku a bude mít vlastní děti. Dítě zde uplatňuje hodnoty a chování, které se naučilo ve své orientační rodině. Dále očekává, že jaké role měli jeho rodiče, kde byla dominantní matka a otec se jí podřizoval, takové role budou i v jeho manželství. Dítě je ze své orientační rodiny ovlivněno i vztahem sourozeneckým a jeho pozicí v něm – pokud je dítě starší a je učené k samostatnosti a napomáhání mladšímu, potřebuje k sobě mladšího sourozence, který není zvyklý někoho vést, aby se jejich pozice nebyly a mohli jako pár fungovat. (Matoušek, 1997)

1.1.4 Transgenerační tradice

Jsou to tradice, které si generace mezi sebou předávají a připomínají si je, prostřednictvím rodinných psaných či mluvených příběhů, dovedností, rodinných předmětů a fotografií. Kdy příběhy se vypráví při různých rodinných slavnostech, dovednosti se dědí jak manuální, tak i péče o domácnost, rodina vystavuje především fotografie předků, ke kterým vzhlíží. (Matoušek, 1997).

Matoušek (1997) zmiňuje anglického rodinného terapeuta Byng-Halla, že rodinnou legendu si člen rodiny upravuje podle toho, jaká v rodině situace a na co chce vypravěč upozornit. V manželství či při hledání partnera jsou tyto legendy postaveny na předsudcích – muži nedokážou být věrní, pijí alkohol a ať se jim žena vzdoruje či se jim podmaní, výsledek je stejný, muže si neudrží. Jediným východiskem, jak se těchto předsudků zbavit, je pozměnění části příběhu. (Matoušek, 1997)

1.1.5 Rodina s předškolním dítětem

Matka je s dítětem propojena už před narozením, a to v děloze, kdy matka vnímá pohyby dítěte a dítě vnímá emocionální rozpoložení své matky, kdy vnímá, jak se matka cítí, vnímá rytmus její chůze i jejího srdce, které dítě po jeho narození uklidňuje, protože je velmi dobře zná. Pro psychickou i zdravotní stránku dítěte je důležité udržovat co nejčastější kontakt s matkou i otcem, proto se dává dítě ihned po narození na hrudník matky a otec se zúčastňuje porodu. (Matoušek, 1997)

Pro dítě je důležitý kladný vztah s rodiči, potřebuje cítit bezpečí, že je chtěné a má hodnotu, pak se dítě může zaměřovat na jiné potřeby, než je potřeba přežít, a i ono samo se bude cítit cenné. Pokud se s rodiči nebude cítit dobře a bude se cítit nechtěně, pak i ono samo o sobě bude takto přemýšlet. (Matoušek a kol., 2015)

V rodině dochází k častější interakci mezi členy rodiny stejného pohlaví, to znamená mezi matkou a dcerou nebo otcem a synem. Dítě zde přebírá charakterové rysy rodiče, kdy napodobuje jeho chování, výrazy obličeje a různé zvuky. Nejdříve si dítě vytváří pevný vztah s matkou, poté s otcem, následně se sourozenci, pak si až vytváří vztahy s ostatními lidmi. Podle toho, jakou vazbu má dítě s matkou, se odvíjí seznamování dítěte se společností. Pokud má dítě důvěrný a blízký vztah s matkou, lépe se mu vytváří vztahy s cizími lidmi a naopak. (Matoušek, 1997)

Narození dítěte ovlivňuje manželský život, protože pozornost manželky se zaměřuje na dítě, což způsobuje, že se otec může cítit odstrčený. Otec by si měl uvědomit, že je to pouze na omezenou dobu, než si dítě zvykne na okolní prostředí a matka na péči o novorozeně, a i když na něj nemá manželka tolik času, potřebuje z jeho strany cítit pomoc a oporu. V tomto období většinou nastává první manželská krize, která může vyústit až v rozvod. (Matoušek, 1997)

1.1.6 Rodina se školním a dospívajícím dítětem

Když nastupuje dítě do školního zařízení nastávají změny jak pro dítě samotné, tak i pro matku, která nastupuje zpět do práce. Dítě se učí fungovat ve společnosti, ukazují se zde jeho sociální dovednosti a schopnosti. Školák má tendence se se všemi srovnávat – se spolužáky, matku a otce s učiteli, své rodiče s rodiči svých kamarádů. (Matoušek, 1997)

To, jaký vztah bude mít dítě se školou určuje skutečnost, jestli jsou rodiče na děti přísní a chtějí po něm co nejlepší výsledky, nebo jsou naopak vůči tomu úplně lhostejní a nezáleží jim na tom, jak to dětem ve škole jde a jestli potřebují pomoc. Nejlepší je, když rodič jeví zájem o prospěch dítěte ve škole a nechce po něm jen ty nejlepší výsledky. Důležité je, aby škola nebyla hlavním tématem rodiny, ale aby spolu trávili i volný čas. (Matoušek, 1997)

Nemít přehnané nároky na dítě a trávit s ním čas, jsou důležité aspekty pro fungování rodiny. Problém může nastat u dospívajícího dítěte, které začne upřednostňovat kamarády před svojí rodinou. Svět je buď dobrý nebo zlý a mají negativní postoj vůči rodičům, ne však všichni dospívající děti mají tento průběh adolescence, u některých dětí si ani nevšimneme, že toto období mají. (Matoušek, 1997)

1.1.7 Rodina ve fázi opuštěného hnízda

Dnes už je role rodiče více uvolněná a je zde prostor pro realizaci svého volného času. Dříve byly jasně určené role matky – která se stará o dítě a domácnost, a role otce – který finančně zabezpečuje rodinu. (Matoušek, 1997)

Matoušek (1997) uvádí, že dlouhodobé studie ukázaly, že se ženy po oslavení čtyřicátého roku stávají nezávislejšími, průbojnějšími, důraznějšími, emočně stabilními a soustředí se na výkon. Muži jsou otevřenější svým emocím, dělí se o své zážitky a projevují větší zájem o druhé.

U manželů upadá prioritizace rodiny, jejich pozornost se upíná na svoji kariéru, přátelé a volný čas. Manželé mohou bojovat s tím, že některé aktivitu už nezvládnou, nebo když nejsou ve vztahu šťastni, tak nemusejí mít takové příležitosti k najetí nového partnera. (Matoušek, 1997)

Staří lidé mají často očekávání, že až nebudou zvládat, tak se o ně postarají jejich děti. To je ale často dovede ke zklamání – dnešní rodiče dávají své děti do školských zařízení co nejdříve

mohou, aby mohli pracovat na své kariéře, proto i péči o rodiče svěřují jiným zařízením. (Matoušek, 1997)

1.2 Funkce rodiny

- **Biologicko-reprodukční** – do této funkce spadá reprodukce a intimita.
- **Ekonomická** – dítě se učí, jak zacházet s penězi a jak zaopatřit sebe i rodinu.
- **Socializačně-výchovná** – dítě se učí začleňovat do společnosti a zvládat své emoce a chování.
- **Emocionální** – dítě od své rodiny dostává jistotu, lásku, uznání, bezpečí a podporu.
- **Rekreační, relaxační a zábavná** – odpočívání, trávení volného času dítěte s rodinou, podnikání různých výletů, dovolených, kulturních akcí. (Kopecká, 2015)

1.3 Typy rodin

Paní Kopecká (2015) je dělí podle úplnosti a podle funkčnosti rodiny.

Podle úplnosti:

- **Vlastní formálně úplná rodina** – rodina se skládá z obou biologických rodičů a dítěte.
- **Formálně úplná rodina** – rodina se skládá z jednoho biologického rodiče, jednoho nevlastního rodiče a dítěte.
- **Formálně neúplná rodina** – rodina se skládá z jednoho rodiče a dítěte – z důvodu, že matka je svobodná, rodiče jsou rozvedení, nebo jeden z nich zemřel.
- **Neformálně úplná rodina** – rodiče nejsou sezdání.
- **Neformálně neúplná rodina** – rodiče spolu ani nežijí ani nejsou rozvedení. (Kopecká, 2015)

Podle funkčnosti:

- **Funkční** – v rodině panují dobré vztahy, všichni spolu komunikují a plánují společné aktivity, dítě má prostor k vývoji, rodiče dítě vychovávají a projevují o něj zájem.
- **Problémová** – v rodině se objevují menší problémy jako je finanční tíseň nebo špatný vztah s některým členem, které nezasahují do vývoje dítěte, rodina se s problémem vypořádá sama nebo s menší pomocí někoho dalšího.
- **Dysfunkční** – jeden z rodičů užívá návykové látky, mají nedostatek peněžních prostředků, partneři mají mezi sebou špatný vztah – to vede k neplnění nějaké funkce rodiny, rodiče se nedokážou postarat o potřeby dítěte, a to zasahuje do jeho vývoje, rodina není schopna se s problémem vypořádat sama a potřebuje pomoc od organizací.
- **Afunkční** – rodiče neplní rodinné funkce, není zde bezpečné prostředí pro děti, proto je nutné jim zaopatřit péči mimo rodinný domov. (Kopecká, 2015)

1.4 Problémové rodiny

- **Nezralá rodina** – rodiče jsou moc mladí a neví, co rodičovství obnáší, nejsou ještě dostatečně vyzrálí, zkušenější a emočně stabilní, aby byli schopni přinést klid do rodiny; také mohou žít se svými rodiči, protože nemají dostatek financí na vlastní bydlení.

- **Přetížená rodina** – rodina nebo její člen neustále vytváří nějaké konflikty – s partnerem, sousedem nebo kolegou v práci; obávají se příchodu druhého potomka do rodiny, starají se o nemocného člena, čelí různým problémům s bydlením, financemi a zaměstnáním.
- **Ambiciózní rodina** – rodiče mají mnoho svých cílů, kterých chtějí dosáhnout – povýšení v práci, pořízení drahého auta nebo návštěva různých zemí až zapomínají na skutečné potřeby svého dítěte, které si obhajují tím, že mu neustále kupují různé věci.
- **Perfekcionistická rodina** – rodiče vyvíjejí na dítě nátlak, aby bylo ve všem vynikalo a dosahovalo nejlepších výsledků – aby chodilo na kroužky a podávalo v nich skvělý výkon, bez ohledu na to, jestli ho to baví, nebo aby mělo skvělé výsledky ve škole.
- **Autoritářská rodina** – rodiče dítěti pouze přikazují a očekávají, že je bude dítě jen poslouchat, nedávají pozornost potřebám dítěte a nedávají mu prostor k samostatnému rozhodování nebo vyjádření vlastního názoru.
- **Rozmazlující rodina** – rodiče poslouchají dítě ve všem, co chce dělat nebo koupit, a nikdy mu nic neodmítnou.
- **Rodina nadměrně liberální a improvizující** – dítě nemá v životě žádný řád ani program, protože mu rodiče nestanovují žádné cíle, to mu brání v jeho vývoji a rozvoji, následkem toho se dítě může pokusit o převzetí autority rodičů a nemusí se k nim chovat hezky.
- **Odkládající rodina** – rodiče často nechávají dítě u prarodičů a jiných lidí, kteří jsou ochotni ho pohlídat, dítě je více času mimo domov, což vede k tomu, že nemá žádný pevný vztah ani místo, které by pokládal za jeho stálý domov, může mít pocit, že ho nikdo nechce.
- **Disociovaná rodina** – v rodině jsou narušené podstatné vztahy, buď se rodina izoluje od okolí a nestřetává s jinými lidmi, nebo s nimi vyvolává konflikty; nebo je napjatá atmosféra uvnitř rodiny, jeden člen se s ostatními nebaví, objevují se neustálé neshody, a dokonce může dojít i na násilí. (Helus, 2015)

2 Rozvod

V České republice stoupá procento nesezdaných párů, které mají děti, než tomu bylo dříve. Podle Matouška a kol. (2015) mají rozchody partnerů mnoho společných rysů s rozvody manželů.

Ať jsou partneři sezdání poprvé nebo podruhé, riziko rozvodu zůstává stejné. U prvního manželství je často problém v tom, že si partneři nesednou svou osobností, zatímco u druhého manželství může být problémem, že si děti z předchozího manželství nesednou s novým partnerem. (Hasmanová Marhánková, 2012)

Rozvod je velmi velký zásah do osobního života, kdy jsme přišli o blízkého člověka, pocit bezpečí a naši oporu a podporu. Po rozvodu se rodiče musí stále stýkat, aby se domlouvali ohledně péče o děti, to činí rozvod obtížnějším na vyrovnání ve srovnání s úmrtím partnera. Oba partneři mění svůj způsob žití – mají méně financí, mění své bydliště. Rozvodem jsou zasáhnuty i vztahy s jejich dětmi. Rodiče proti sobě mohou zbrojit, bojovat o majetek a o peníze, mohou své děti navádět a ovlivňovat, aby byly proti druhému rodiči. (Matoušek a kol., 2015)

Někteří partneři se dokážou ovládat a kvůli dětem vycházet se svým bývalým partnerem. Jiní partneři nedokážou přijmout své selhání a dělají bývalému partnerovi naschvály, na ničem se s ním nechťejí domluvit, v ničem s ním nesouhlasí a snaží se mu přitížit. (Matoušek a kol., 2015)

Účastníci rozvodu by se měli soustředit na děti, aby jim nebylo nijak ublíženo, je podstatné, aby rodiče zaměřili svoji pozornost na dosažení vzájemné dohody. Důležité je rodičům při procesu zajistit možnost individuální podpory. (Matoušek a kol., 2015)

Hůře se s rozvodem srovnávají ženy než muži, taky je pro ně v budoucnu náročnější najít si nového partnera. Po zkušenosti s rozvodem ženy mohou ztratit zájem vstupovat do dalšího svazku. Pokud mají v péči dítě, sníží se jim šance na nalezení nového partnera, protože se o ně musí starat. Záleží i na věku ženy, mladší ženy si hledají partnera snáze než ženy starší. (Hasmanová Marhánková, 2012)

2.1 Příčiny rozvodů

Matoušek a kol. (2015) rozděluje příčiny rozvodů na obecné a osobní:

Obecné příčiny:

- Členové rodiny mají místo sami sebe na prvním místě potřeby ostatních členů.
- V rodině dochází ke kontrole pouze tehdy, kdy v ní dojde k ohrožení dítěte či dospělého, jinak se chování v rodině považuje za soukromé.
- Svobodný výběr svého protějšku.
- Každý člověk ovládá jiné dovednosti, znalosti a schopnosti a má jiné vlastnosti. Důvodem ukončení vztahu či nenalezení správného partnera/partnerky může být nedostatečná kvalita těchto kompetencí.
- Lidé se dožívají vyššího věku, to jim poskytuje více času na osobní rozvoj a změnu – nastavit si jiné hodnoty, styl komunikace a interakce i způsob chování.
- Stát podává lidem větší hmotnou pomoc – lidé se tolik nebojí, že by finančně nezvládli život bez rodiny ve vlastním bydlení.
- Ženy se o sebe dokážou postarat samy, jsou nezávislé a finančně soběstačné.
- Udržení rodinného života určuje rovnováha vzájemných přínosů, které si partneři ve vztahu dávají.
- Prostřednictvím internetu si mohou partneři mapovat nové potenciální partnery, kdyby tento vztah nevyšel.
- Rozvod není v dnešní době takové tabu jako dříve.

Osobní příčiny:

- Lepší je ze vztahu odejít než v něm zůstat.
- Partner už nevyhovuje.
 - Např. je žárlivý, alkoholik, nudný, nízká finanční podpora, malá komunikativnost.
- Objevil se někdo nový.

2.2 Důvody rozvodů

- Partneři nemají společné zájmy.
- Partneři chtějí trávit volný čas jiným způsobem.
- Partneři se neshodnou v povinnostech domácnosti.
- Jeden z partnerů si našel nového přítele.
- Neshody ohledně spoření peněz.
- Nespokojenost v oblasti intimního života.
- Nedostatečná tolerance partnera.
- Netaktní chování partnera.
- Odlišné přístupy k výchově dětí.
- Nedostatky v osobnosti partnera.
- Partnerova žárlivost.
- Partnerova závislost na alkoholu.
- Neplodnost partnera. (Novák, 2012)

2.3 Vnímání dítěte rozvodu rodičů

Rodiče jsou pro dítě těmi nejpodstatnějšími lidmi v jeho životě a když tento vztah chřadne a objevují se v něm problémy, dítě se necítí v tomto prostředí dobře. Proto pokud jeden nebo oba rodiče navádějí své dítě, aby se k druhému rodiči choval jinak, nebo mu říkají nehezké věci o druhém rodiči, dítěti to velmi ubližuje. Tento negativní vliv se projevuje nejen ve vztahu s rodičem, ale i v jeho vnímání sebe sama. Každý spor mezi rodiči způsobuje, že je dítě ve stresu, strachu a může trpět až úzkostmi. Časté neshody mezi rodiči mohou dítěti způsobit pocit, že se na nikoho nemůže spolehnout a bude od ostatních očekávat pouze ublížení. (Matoušek a kol., 2015)

Pro dítě je ideální, když mají rodiče neshod co nejméně a své problémy si řeší pouze mezi sebou. Dítě by špatně vnímalo, kdyby se rodiče hádali kvůli němu, kdyby používali silná slova, fyzicky se napadali a bylo by toho všeho svědkem. Nejlepší výsledek neshod rodičů je jejich úspěšné vyřešení. Pokud však dítě je přítomno u neshod rodičů a je ovlivňováno jedním rodičem proti druhému, rozvod nezvládá dobře. (Matoušek a kol., 2015)

Dítě má potíže se spánkem, nedokáže se soustředit, projevuje výbušné chování a neposlouchá. Zhorší se jeho školní výsledky nebo do školy vůbec nechodí. Kvůli špatnému psychickému stavu může začít trpět somatickými obtížemi a užívat návykové látky. (Matoušek a kol., 2015)

Zejména menší děti usilují o náklonnost jednoho rodiče tím, že přebírají jeho názory a postoje. Soud pak často svěří dítě do péče právě tomuto rodiči. Větší děti se snaží vyhýbat konfliktům mezi rodiči, čekají až se situace uklidní, a mezitím se zabývají jinými činnostmi. (Matoušek a kol., 2015)

Pro dítě je důležité mít kvalitní vztah s rodičem, aby dobře zvládalo rozvod a následně se s ním i bez větších problémů srovnalo. Rodič by měl využívat autoritativního rodičovství, které kombinuje autoritu a vřelost. (Matoušek a kol., 2015)

2.4 Role dítěte při rozvodu

Dítě může získat od svých rodičů i vícero těchto rolí.

- Dítě může být prostředníkem mezi rodiči.
- Jeden nebo oba rodiče se mu svěřují s problémy.
- U dítěte s hendikepem tuto skutečnost jeden z rodičů využívá jako důvod, proč by se měl druhý rodič vrátit zpátky domů.
- Dítě se stává spojencem jednoho rodiče proti druhému.
- Dítě předává informace o novém příteli druhého rodiče.
- Rodič, který má dítě ve své péči, často slýchává od toho druhého, že jejich dítě přehnaně hýčká.
- Rodiče mohou dítě obviňovat z jejich rozvodu. (Matoušek a kol., 2015)

2.5 Práva dítěte při rozvodu

Dítě má právo na:

- stýkání se a komunikování s rodiči, prarodiči a jeho blízkými lidmi.
- neúčast při konfliktech rodičů.
- to, aby nebylo vystavováno kritickým poznámkám o svých rodičích.
- bezpečný domov a vlastní pokoj.
- to, aby jeho okolí neužívalo návykové látky.
- vlastnění předmětů od druhého rodiče a jeho blízkých.
- vlastnění a používání svých věcí.
- spolupráci rodičů při předávání dítěte. (Matoušek a kol., 2015)

3 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Hlavním cílem OSPOD je zajistit, aby byly vždy zohledněny potřeby dítěte a aby byly řádně splněny v souladu se zákonem. Dítě má právo na to, aby bylo vychovááno a mohlo se dále vyvíjet. OSPOD chrání zájmy a jmění dítěte, napomáhá při obnově rodinných funkcí a zabezpečuje náhradní rodinnou péči pro děti, které nemohou na určitou dobu nebo nastálo zůstat ve své rodině. (Hrušáková a kolektiv, 2015)

3.1 Děti, na které se OSPOD zaměřuje

OSPOD se zaměřuje především na děti, které ztratily rodiče nebo jejichž rodiče neplní svoji rodičovskou odpovědnost. Zabývají se dětmi, které jsou svěřené do péče jiné osobě, která své povinnosti neplní. Dále se OSPOD zabývá dětmi vedoucími nezodpovědný styl života, které užívají návykové látky, nechodí do školy, páchají přestupky, staly se oběťmi trestné činnosti či násilí. Soustředí se na děti, které utíkají z domova a na ty, které jsou opakovaně umisťovány do institucí. (Hrušáková a kolektiv, 2015)

3.2 Role OSPODu při svěřování dítěte do péče

Sociální pracovník se poprvé s rodinou střetává při zahájení řízení o svěřením dítěte do péče, kdy rodiči podává informace k návrhu na úpravu péče a výživy dítěte, avšak rodinu může znát již dříve, pokud se s touto rodinou setkal kvůli nevhodným rodinným podmínkám nebo pokud dítě je či v minulosti bylo problémové. (Matoušek a kol., 2015)

3.2.1 Návrh

Rodič si může návrh dítěte sepsat samostatně, nebo může využít služby advokáta či jiného odborníka. Návrh se vypracovává a zasílá soudu ve třech provedeních – jeden si ponechává soud, druhý se zasílá druhému rodiči a třetí je odeslán na OSPOD. (Matoušek a kol., 2015)

Sociální pracovník OSPOD je ustanoven kolizním opatrovníkem, který nejdříve naváže kontakt s rodičem, který návrh nepodal, z důvodu, že získal méně informací o svých právech, právech dítěte a průběhu řízení než rodič, který návrh podal. Kolizní opatrovník podává informace o procesu řízení a také nabízí rodičům poradenství. Pokud druhý rodič s návrhem souhlasí a připojí se k němu, kolizní opatrovník se začne zaměřovat na dítě, jeho výchovu, podává mu informace a zjišťuje, jestli všemu rozumí. Pokud však druhý rodič s návrhem nesouhlasí, partnerům se nejdříve doporučuje rodinná poradna či mediátor, než návrh na rozvod definitivně podají. (Matoušek a kol., 2015)

3.2.2 Vyjednávání

Toto vyjednávání probíhá pouze tehdy, když jeden z rodičů s návrhem nesouhlasí a chce dítě do své péče. V tomto případě kolizní opatrovník vykonává podrobné šetření ve spolupráci s dalšími zařízeními jako je škola, zdravotnické zařízení či rodinná a jiná poradna. Opatrovník provádí podrobné rozhovory s oběma rodiči, při kterých zjišťuje následující:

- Kdo z rodičů řeší záležitosti spojené se školou.
- Jak dítě tráví svůj volný čas.
- Jak dítě tráví volný čas s rodiči.
- Od koho má dítě podporu v jeho zájmech.
- Kdo se o dítě stará, když onemocní.
- Jakou mají rodiče pracovní dobu.
- Jaké prostředky využívají pro výchovu dítěte.
- Který z rodičů vykonává domácí práce.
- Kdo zařizuje potřebné věci, jako je pojištění nebo přihláška ke studiu.
- Jak si rodiče představují bydlení po rozvodu.
- Jak narušený vztah mezi partnery ovlivnilo dítě.
- Jaký vztah má dítě s prarodiči.
- Jak rodiče vysvětlili dítěti, co se děje – že se rozvádí.
- Jak řeší rodinné finance. (Matoušek a kol., 2015)

Prostřednictvím tohoto rozhovoru kolizní opatrovník zjistí, jaké jsou vztahy v rodině, jak rodiče o sobě navzájem a o širší rodině před dítětem mluví, jaký je chod domácnosti, jaký mají rodiče vztah s dítětem a jak dobře ho znají a jak se o něj zajímají. (Matoušek a kol., 2015)

3.2.3 Uzavření dohod

Kolizní opatrovník vypracovává tyto dohody v případech, kdy se rodiče nemohou dohodnout i třeba na těch nejjednodušších věcech, které způsobují neshody mezi rodiči, jako je finanční příspěvek na oblečení dítěte, sbalení určitých kusů oblečení na návštěvu ke druhému rodiči nebo způsob, jakým budou rodiče o sobě navzájem před dítětem mluvit. Tyto dohody, zaznamenané v protokolu, mohou pomoci snížit tlak mezi rodiči. (Matoušek a kol., 2015)

Oba rodiče obdrží kopii tohoto protokolu a na znamení uzavření dohody si podají ruce, následně i s kolizním opatrovníkem. Touto schůzkou můžou rodiče získat kladné hodnocení od OSPODu za snahu dosáhnout dohody. (Matoušek a kol., 2015)

3.2.4 Pohovor s dítětem

Kolizní opatrovník se sám rozhoduje, jestli udělá s dítětem pohovor či nikoliv, bez ohledu na jeho věk. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí i nový občanský zákoník sice říkají, že dítě nad 12 let dokáže sdělované informace pochopit a vyjádřit k nim svůj názor, neexistuje však žádný zákon, který by OSPODu určoval věkovou hranici dotazovaného dítěte. I Ústavní soud České republiky poznamenal, že dítě mladší 12 let dokáže situaci porozumět a sdělit svůj názor a pocity. (Matoušek a kol., 2015)

Pohovor slouží k zjištění stavu dítěte a k tomu, jak rozvod rodičů zvládá a vnímá. Dítě se může koliznímu opatrovníkovi svěřit, což může přinést úlevu a pocit klidu. Tímto pohovorem se může rozhodnutí o svěření do péče jednoho rodiče změnit na svěření do péče druhého rodiče. Nejdříve však musí dítě o rozvodu informovat rodiče, poté až opatrovník. Pokud rodiče nechtějí dítěti o rozvodu říct, pak je opatrovník musí upozornit, že je lepší, když se to dítě dozví od nich než od cizího člověka. (Matoušek a kol., 2015)

Pohovor by se měl uskutečnit doma, například v pokoji dítěte. Starší dítě, které nepotřebuje doprovod, může přijít na úřad. Než však celý rozhovor začne, kolizní opatrovník probere s dítětem důvod jejich setkání. Kolizní opatrovník může dítě ujistit, že není jediné, s kým řešil podobnou situaci týkající se rozvodu rodičů. Dítěti to může velmi pomoci, protože získá pocit, že v tom není samo. Pokud je dítě z rozvodu stále špatné a nechce s opatrovníkem komunikovat, neměl by ho k tomu nutit a měl by rozhovor odložit, dokud dítě tuto situaci nepřijme. Pokud se však tato skutečnost neblíží, opatrovník by měl rodičům doporučit, aby pro dítě vyhledali poradnu či psychologa, kteří mu mohou pomoci se zvládnutím a pochopením této situace. (Matoušek a kol., 2015)

Otázky v rozhovoru nesmí být sugestivní a nesmí být položeny tak, aby si dítě muselo vybírat mezi rodiči. Kolizní opatrovník obeznámí dítě s tím, že o svěření dítěte do péče rozhodují rodiče nebo soud, nikoliv dítě. Opatrovník celý rozhovor zaznamená do zprávy, kterou předá soudu. (Matoušek a kol., 2015)

3.2.5 Závěrečný návrh OSPOD

Sociální pracovník zde posuzuje, jak každý rodič vychovává své dítě, jaké prostředí by mu zajistil, jak se o dítě dosud staral a jaké má dítě emocionální spojení s každým rodičem. Opatrovník může navrhnout svěření dítěte do péče jednoho rodiče, střídavou péči nebo péči jiné osoby. Pokud mají manželé více dětí, můžou se tyto typy péče kombinovat – jedno dítě bude ve stálé péči

jednoho rodiče a druhé dítě bude v péči střídavé. Pracovník musí uvést záležitosti, které by rodič, u kterého by mohlo být dítě v péči, nezvládl, a se kterými by mu mohl pomoci druhý rodič, jenž na to má potřebné schopnosti. (Matoušek a kol., 2015)

Konečná verze zprávy, kterou kolizní opatrovník dokládá soudu vychází z pohovorů s každým rodičem zvlášť, s dítětem a sociálním šetřením v rodině. Pokud opatrovník nemůže šetření udělat, na rodinu se doptá jejího okolí – doktora, školy či obecního úřadu. Kolizní opatrovník se doptává okolí i v případě podezření na týrání či zanedbávání dítěte. (Matoušek a kol., 2015)

Kolizní opatrovník by měl rozeznat, co je relevantní důkaz a co ne. Měl by také rozlišovat důkazy získané z vlastních pohovorů od těch, které získal od rodičů dítěte, a podle toho je i prezentovat. Opatrovník tyto důkazy soudu poskytuje buď sepsáním zprávy pro soudu, nebo ústním sdělením do protokolu při soudním řízení. Sociální pracovník by si měl udržet svoji profesionalitu a nenechat se ovlivnit rodiči, kteří chtějí svému partnerovi uškodit. Zároveň by měl být dostatečně vzdělaný, aby uměl rychle reagovat na nově vzniklé situace. (Matoušek a kol., 2015)

U rozvádějících se rodičů se může stát, že partneři budou bojovat proti sebe a usilovat o svěřeni dítěte do své péče. Mohou vymýšlet a hledat důkazy, jak druhého partnera ranit a uškodit mu. Kolizní opatrovník chránící dítě vykoná celkově vyhodnotí situaci rodiny, popřípadě sestaví individuální plán na ochranu dítěte. Opatrovník v této situaci vyzývá partnery, aby přestali útočit jeden na druhého a místo toho u soudu prokázali, jak se sami dokážou o dítě postarat. (Matoušek a kol., 2015)

Soud nebo kolizní opatrovník mohou zažádat o soudní znalecký posudek v případě špatných vztahů mezi rodiči, mezi dětmi, mezi dětmi a rodiči, v případě problémových vztahů s novými partnery nebo nevhodného chování rodičů. (Matoušek a kol., 2015)

3.2.6 Odvolání

Odvolání může podat účastník soudního jednání, které následně soud rozešle zbývajícím osobám, které se soudního jednání zúčastnili. Ti poté musí osobně přijít a podat své stanovisko k této záležitosti. Kolizní opatrovník rovněž musí podat své stanovisko, přičemž může své předchozí hodnocení situace na základě nových informací změnit. (Matoušek a kol., 2015)

3.2.7 Úprava styku

Je důležité, aby spolu rodiče dokázali vycházet i po rozvodu. Soud by měl stanovit dva režimy péče o dítě – jeden pro dobu, kdy chodí dítě do školy, a druhý pro prázdniny. Velkou pomocí je, když si rodiče umějí vycházet vstříc a netrvají na přísném dodržování smluvené dohody, zejména když je dítě nemocné. V takových případech je lepší, když druhý rodič přijde na návštěvu k dítěti, než aby dítě muselo za rodičem. Podobně, pokud má dítě nějakou školní akci a bylo by pro něj lepší, kdyby zůstalo u rodiče, u kterého právě je. V tomto případě může druhý rodič zažádat o náhradní den. Je důležité, aby se rodiče v případě těchto změn navzájem informovali, aby si mohli naplánovat nadcházející dny. Během pobytu u jednoho rodiče by dítě mělo mít možnost kontaktovat druhého rodiče prostřednictvím moderních technologií. Bylo by dobré, kdyby rodiče do celého procesu zapojili i dítě a vytvořili mu nějaký kalendář, ve kterém by dítě vidělo, u kterého rodiče bude. (Matoušek a kol., 2015)

3.2.8 Kolizní opatrovník při předávání dítěte

Kolizní opatrovník je přítomen při předávání dítěte mezi rodiči, pokud mezi nimi vznikají napjaté situace. Opatrovník by měl rodiče upozornit na svoji přítomnost. Pokud je ale potřebné, aby to bylo neohlášené z důvodu předstírání rodičů, opatrovník svoji přítomnost ohlašovat nemusí, nemůže však rodiče pozorovat zpovzdálí, aniž by o tom rodiče věděli. Pokud si rodiče ani po zapojení kolizního opatrovníka nedokážou předat dítě bez problémů, je jim nařízeno navštěvovat poradnu. Poradnu musí navštěvovat oba rodiče, bez ohledu na to, jestli jsou oba problémoví nebo jen jeden z nich, z důvodu že jeden z rodičů může před opatrovníkem pouze předstírat, že s druhým rodičem problém nemá, přičemž skutečnost může být jiná. (Matoušek a kol., 2015)

4 Porozvodová péče

Soud rozhoduje o tom, jestli bude dítě svěřeno buď do péče jednoho z rodičů, do střídavé péče, nebo do společné péče obou rodičů. Soud přihlíží na vztah, jaký má dítě s jednotlivým rodičem, jaký mu může rodič poskytnout zázemí, způsob výchovy každého rodiče a jestli bude zajištěn správný vývoj dítěte. Zohledňuje také, aby se dítě setkávalo s oběma rodiči a aby oba rodiče měli možnost ho vychovávat. (zakonyprolidi 2, 2025)

4.1 Výlučná péče

Dítě je v péči pouze jednoho rodiče. Druhý rodič si bere dítě jednou za čtrnáct dní na víkendy, od pátku do pondělí, kdy ho odváží do školy. Tato doba se může zkrátit, například jen od soboty do neděle. Pokud dítě nemůže nebo nechce u druhého rodiče přespávat, může se s ním vídat během dne. (Cimburková, 2019) Rodiči, který nemá dítě ve své péči se určuje výživné (Šenkýř, 2021).

Formy péče mohou být upraveny podle potřeb rodičů – dítě nemusí nutně přespávat u druhého rodiče ze soboty na neděli, mohou si stanovit jakékoliv dny v týdnu, například ze středy na čtvrtek. Tato péče nemusí být jednou za čtrnáct dní, ale může být každý týden. Rodiče si mohou domluvit i prodlouženou péči, kdy je dítě jeden týden u druhého rodiče od středy do čtvrtka a druhý týden od čtvrtka do neděle. (Cimburková, 2019)

4.2 Střídavá péče

Střídavá péče znamená, že dítě tráví stejný čas s otcem i matkou. Tato péče je pro dítě velmi prospěšná, dítě udržuje kontakt i blízký vztah s oběma rodiči. Pokud má však dítě nějakou akci – narozeninová oslava, výlet, dětský den – rodiče by si měli ustupovat a nechat dítě u toho rodiče, kde se může této události účastnit a něco zažít. (Novák, 2015)

Při domlouvání střídavé péče často vznikají mezi rodiči neshody. Otec může chtít dítě do péče z důvodu, aby měl nad vším kontrolu, nebo aby vytrestal svou bývalou manželku, i když na dítě nemá čas. Matka si častěji chce vzít dítě do své výlučné péče a dohodnout se s otcem na dny, kdy by dítě bylo s ním, protože věří, že má s dítětem hlubší propojení než otec. Otec častěji, než matka vnímá střídavou péči stejně, jako když oba společně pečovali o dítě během manželství. (Maříková, 2012) Tyto neshody mohou negativně ovlivnit děti, proto střídavou péči mohou mít

jen ti rodiče, kteří spolu dobře vycházejí. U soudního jednání by soud měl více dbát na zájmy dítěte než na požadavky rodičů. (Spoustová, 2024)

U střídavé péče je důležité, aby byla vůbec možná, jakou mají rodiče pracovní dobu v práci, jestli bydlí blízko sebe, jestli spolu dokážou vycházet, jak mají zařízené bydlení a jestli je na to dítě dostatečně staré (Maříková, 2012).

Otcové často usilují o to, aby střídavou péči zabezpečil soud, protože jejich slovo má pak pro ženy větší váhu. Pokud střídavá péče není soudem nařízená, ženy mají pocit, že o všem rozhodují ony, a muže neberou tak vážně. Při soudním rozhodnutí ženy respektují, že v určené dny musí dítě svěřit do péče otce. (Maříková, 2012)

Formy střídavé péče mohou být různé, záleží na potřebách rodičů. Mohou si dítě střídat po týdnů, nebo je dítě u jednoho rodiče tři dny a u druhého čtyři dny. Další možností je střídání na krátký a dlouhý týden, kdy je dítě u jednoho rodiče dva dny a u druhého pět dní, a další týden se vymění. (Cimburková, 2019) Výživné se určuje oběma rodičům (Šenkýř, 2021).

4.3 Společná péče

U společné péče je velmi podstatné, aby spolu rodiče vycházeli, dokázali se na všem domluvit a komunikovali spolu. Nezavádí se zde žádná forma péče jako u dvou předchozích ani výživné. Tuto péči vykonávají rodiče, kteří spolu stále bydlí i po rozvodu. Je třeba brát v potaz, že jednou se jeden z nich odstěhuje a péče se určitě bude muset upravit. Nebo ji může vykonávat rodina, ve které už neplnoleté dítě nebydlí s rodiči. (Šenkýř, 2021)

5 Výživné

Podle paní Ondřejové (2022) se výše výživného stanovuje podle následujících záležitostí:

- Jaký má rodič čistý příjem neboli mzdu po odečtení daní a pojistného. Započítávají se k ní i ostatní příjmy jako jsou sociální dávky a příjmy z pronajímání bytů.
- Jaká je vzdělávací úroveň dítěte.
- Záleží kolik plní rodič vyživovacích povinností, tím se určí, jaký je podíl příjmu na jednotlivé dítě.
- Čím více se rodič o dítě stará, tím menší bude výživné. Pokud mají oba rodiče stejnou vyživovací částku, lze domluvit, že si výživné zasílat nebudou. Do výživného se započítávají běžné potřeby dítěte a celodenní styk s dítětem.
- Rodiči musí po odečtení výživného zůstat určité množství financí. Buď mu musí zůstat určité procento z příjmu (např. 55 procent) nebo mu musí zůstat pevná spodní částka.
- Tím, že se tato kontrolní částka odečte od čistého příjmu rodiče, zjistíme výši výživného.

Tyto informace jsou číselně shrnuty v následující tabulce:

Tab. 1: Tabulka pro výpočet výživného

Etapa	Věk	Podíl výživného na příjmu povinného			
		1 vyživovací povinnost	2 vyživovací povinnosti	3 vyživovací povinnosti	4 vyživovací povinnosti
Předškolní věk	0-5 let	14 %	12 %	10 %	8 %
I. stupeň ZŠ	6-10 let	16 %	14 %	12 %	10 %
II. stupeň ZŠ	11-15 let	18 %	16 %	14 %	12 %
SŠ a vyšší vzdělávání	16 a více let	20 %	18 %	16 %	14 %
Kontrolní částka		Pevná spodní hranice	66 % z příjmu nebo pevná spodní hranice	55 % z příjmu nebo pevná spodní hranice	50 % z příjmu nebo pevná spodní hranice

Vlastní zpracování dle zdroje: <https://www.ondrejova.cz/>

6 Ústavní výchova

O odebrání dítěte z rodiny a nařízení alternativní výchovy rozhoduje výhradně soud. Cílem je podpořit rodinu a dítě v obtížných životních situacích a zamezit ohrožení dítěte. Ústavní výchova zahrnuje diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav. (Hrušáková, 2015)

6.1 Diagnostický ústav

Diagnostický ústav přijímá děti, kterým bylo soudem nařízeno předběžné opatření, ústavní či ochranná výchova. Do tří pracovních dnů ústav sdělí kompetentním orgánům, jestli dítě přijmou, kam ho umístí nebo přemístí. Ústav vypracovává diagnostickou zprávu, kde navrhuje konkrétní výchovné a vzdělávací potřeby dítěte. Rovněž poskytuje pověřeným orgánům informace o dětech, které jsou vhodné pro adopci nebo pěstounskou péči. Pobyt v diagnostickém ústavu obvykle trvá méně než osm týdnů. (zakonyprolidi 1, 2025)

Úkoly ústavu:

- **Diagnostické** – provádí hodnocení dítěte prostřednictvím pedagogických a psychologických metod.
- **Vzdělávací** – zahrnují hodnocení znalostí a dovedností dítěte a určují vzdělávací potřeby pro jeho rozvíjení se.
- **Terapeutické** – zlepšují mezilidské vztahy dítěte a napravují jeho chování.

- **Výchovné a sociální** – zaměřují se na charakter dítěte, jeho rodinnou situaci a zabezpečení sociálně-právní ochrany.
- **Organizační** – mají spojitost s umístěním dítěte do zařízení, spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí.
- **Koordinační** – sjednocují odborné postupy a spolupracují s orgány státní správy. (zakonyprolidi 1, 2025)

6.2 Dětský domov

Dětský domov plní výchovné, vzdělávací a sociální úkoly podle potřeb dítěte, kterému bylo soudem nařízena ústavní výchova. V dětském domově mohou bydlet děti od tří do osmnácti let, které mají bezproblémové chování a nezletilé matky. (zakonyprolidi 1, 2025) Především zde podle paní Kopecké (2015) bydlí děti, které nelze dát do péče náhradní rodiny.

6.3 Dětský domov se školou

Dětský domov se školou přijímá děti s problémovým chováním, kterým byla soudem nařízena ústavní nebo ochranná výchova a nezletilým matkám. Bydlí zde děti od šesti let do ukončení povinné školní docházky. Pokud se u dítěte zlepší problémové chování, kvůli kterému navštěvovalo školu, která je součástí dětského domova, může se vrátit zpět do své původní školy. Pokud však dítě dokončí povinnou školní docházku, ale jeho problémové chování stále přetrvává, není schopno studovat na střední škole a ani nešlo pracovat, je přeřazeno do výchovného ústavu. (zakonyprolidi 1, 2025)

6.4 Výchovný ústav

Výchovný ústav se zabývá dětmi nad 15 let s vážnými vadami v chování. Mají od soudu nařízenou ústavní anebo ochrannou výchovu. Vykonává úkoly v oblasti výchovy, vzdělávání a úkoly v sociální oblasti. Děti jsou umístěny do ústavu podle nařízené výchovy – ústavní, ochrannou, pro nezletilé matky, výchovně léčebná péče. (zakonyprolidi 1, 2025)

Výzkumná část

Pro výzkumnou část jsem zvolila kvalitativní přístup, přičemž sběr dat probíhal prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, jejich charakteristika je podrobně rozpracována v kapitole 7.1 Metodika výzkumu, která dále zahrnuje výzkumný soubor, průběh realizace rozhovorů a etiku.

Další část výzkumu se zaměřuje na rozbor výsledků a jejich interpretaci. Jsou zde shrnuty odpovědi na otázky stanovené ve scénáři rozhovorů, včetně doplňujících dotazů. Výsledky propojují informace získané od komunikačních partnerů nejen mezi sebou, ale také s teoretickou částí mé bakalářské práce.

V diskusi jsou shrnuty hlavní poznatky odpovídající na výzkumné otázky. Dále jsou zde uvedeny typy, v čem by se dal průběh tvorby bakalářské práce zlepšit. Vyhodnocení splnění stanoveného cíle je uvedeno v závěru.

7 Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak dítě vnímá rozvod a následnou situaci rodičů, jaká je péče o dítě po rozvodu a jakou roli má v tomto procesu OSPOD.

Výzkumné otázky:

1. Jak dítě vnímá celou situaci ohledně rozvodu svých rodičů?
2. Do jaké péče se děti nejčastěji svěřují?
3. Jaké jsou hlavní činnosti OSPODu při rozvodovém řízení?

7.1 Metodika výzkumu

V následující kapitole budu popisovat metodiku výzkumu s tím, že jsem se rozhodla pro kvalitativní výzkum, u kterého jsem sbírala data prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. Tento přístup mi umožnil získat hlubší vhled do tématu, zachytit osobní zkušenosti komunikačních partnerů a flexibilně reagovat na jejich odpovědi doplňujícími otázkami.

7.1.1 Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum umožňuje hluboké porozumění zkoumaným jevům v autentickém prostředí. Vychází z úzkého vztahu mezi výzkumníkem a komunikačním partnerem a využívá různé metody k odhalení toho, jak lidé vnímají a utvářejí společenské prostředí. (Švaříček, 2014)

Podle Švaříčka (2014) je nejčastějším prostředkem výzkumníka v kvalitativním výzkumu rozhovor. V mém případě rozhovor polostrukturovaný. Otázky si můžou během rozhovoru upravovat nebo doplňovat, a to buď v průběhu rozhovoru anebo během rozboru již získaných informací. (Hendl, 2016)

Hendl (2016) se shoduje se Švaříčkem (2014), že prvotními kroky kvalitativního výzkumu se určí téma, následně cíl výzkumu a výchozí výzkumné otázky.

1. Jako první jsem si tedy určila téma bakalářské práce – Rozvod a jeho dopad na dítě ve spolupráci se sociálními pracovníky OSPOD.
2. Poté jsem se zaměřila na to, k jakému výsledku bych se chtěla dostat – Cílem bakalářské práce je zjistit, jak dítě vnímá rozvod a následnou situaci rodičů, jaká je péče o dítě po rozvodu a jakou roli má v tomto procesu OSPOD.
3. Na cíl navazující výzkumné otázky.
 1. Jak dítě vnímá celou situaci ohledně rozvodu svých rodičů?
 2. Do jaké péče se děti nejčastěji svěřují?
 3. Jaké jsou hlavní činnosti OSPODu při rozvodovém řízení?
4. Abych došla k výsledku výzkumných otázek, vytvořila jsem dílčí otázky neboli scénář rozhovoru, viz Příloha B. Scénář rozhovoru, kterého se budu během rozhovoru držet, dále podle situace a kontextu se budu doptávat doplňkovými otázkami.

7.1.2 Kvalitativní rozhovor

Hendl (2016) uvádí principy efektivního rozhovoru – Otázky jsou formulovány tak, aby jim komunikační partner snadno rozuměl, přičemž se vždy klade pouze jedna otázka rozvinutá doplňujícími dotazy. Mezi výzkumníkem a komunikačním partnerem je budován vztah založený na důvěře a vstřícnosti. Podstatnou roli hraje aktivní naslouchání, díky kterému partner cítí skutečný zájem o své odpovědi a dané téma, přihlíží se k jeho časovým možnostem.

Švaříček (2014) cituje Strausse a Corbinovou, že kvalitativním výzkumem se můžeme dozvědět nové a nevšední úhly pohledu na situace a zároveň porozumět jejich jádru.

7.1.3 Polostrukturovaný rozhovor

Cílem hloubkového a polostrukturovaného rozhovoru je získat detailní a komplexní informace o zkoumaném problému. (Švaříček, 2014)

Proces hloubkového rozhovoru zahrnuje několik fází: příprava na rozhovor, jeho realizace, používání doplňkových otázek, přepis, reflexe konverzace, rozbor informací a následné sepsání výsledků. (Švaříček, 2014)

Rozhovory byly zaznamenávány pomocí záznamníku v mobilním telefonu. Sociální pracovnice před zahájením rozhovoru obdržely k podpisu informovaný souhlas, ve kterém byla tato skutečnost jasně uvedena. Díky těmto nahrávkám jsem nemusela jejich odpovědi zapisovat během rozhovoru, to mi umožnilo se plně soustředit na to, co mi sociální pracovnice říkaly. Bez těchto záznamů by následné doslovné přepsání rozhovorů nebylo možné. Bez nahrávání nelze zajistit důvěryhodnost výzkumu, protože přesné zachycení odpovědí a jejich detailů je zásadní pro získání kvalitních dat (Švaříček, 2014).

Poté jsem nahrávky rozhovorů doslovně přepsala do dokumentu Microsoft Word. A jak uvádí Švaříček (2014): Pro práci s informacemi je zásadní doslovný přepis nahrávek rozhovorů, který zachovává původní nasbírané informace a umožňuje výzkumníkovi zpětně vnímat intonaci komunikačního partnera, jeho pauzy či ironii v hlase.

7.1.4 Výzkumný soubor

Určuje se čas a místo realizace výzkumu, stejně jako výběr osob, které požádáme o spolupráci, a komunikačních partnerů, se kterými se setkáme. (Švaříček, 2014)

1. Začátkem ledna 2025 jsem e-mailem kontaktovala vedoucí pracovnice sociálního odboru s žádostí, zda by sociální pracovnice byly ochotny podstoupit rozhovor a odpovědět na mé otázky.
2. Mým jediným kritériem bylo, aby šlo o sociální pracovníci OSPODu se zkušenostmi s kolizním opatrovnictvím, která by mi mohla odpovědět na mé otázky týkající se této oblasti.
3. Byla jsem v kontaktu se dvěma OSPODy, bohužel jeden z nich přestal v průběhu komunikovat. Na rozhovor jsem se tedy domluvila se čtyřmi sociálními pracovníci, které mi byly ochotny rozhovory udělat. Z důvodu anonymity, uvedené v informovaném souhlasu, byla jejich jména nahrazena pseudonymy Komunikační partner 1 až 4.

4. Rozhovor proběhl koncem ledna 2025 v kanceláři sociálních pracovníků, přizpůsobený jejich časovým možnostem.

7.1.5 Realizace rozhovorů

Hlubkový rozhovor představuje strukturovanou konverzaci, kterou řídí výzkumník, klade komunikačnímu partnerovi otázky a vhodně ji ukončuje. Jeho výsledkem je spolupráce mezi výzkumníkem a komunikačním partnerem, při které výzkumník vstupuje do nového prostředí, aby získal od partnera potřebné informace. (Švaříček, 2014)

Na začátku byl sociálním pracovníkům předložen k podpisu informovaný souhlas, u kterého byly všechny jeho body podrobně vysvětlené. Rozhovory se uskutečnily koncem ledna 2025 v kancelářích pracovníků, které poskytovaly soukromí a klidné prostředí. Po zahájení rozhovoru jsem spustila nahrávání a následně pracovala s připravenými otázkami. V průběhu rozhovoru jsem kladla i doplňkové otázky, které pomáhaly získat podrobnější informace.

Poté následoval doslovný přepis nahraných rozhovorů. Při rozboru a interpretaci získaných informací je nezbytné se k nim neustále vracet a znovu je pročitat, je možné si je zvýrazňovat či komentovat poznámkami. Při rozboru a interpretaci získaných informací je nezbytné se k nim opakovaně vracet, pečlivě je pročitat, je možné si zvýraznit konkrétní části nebo si poznačit vlastní poznámky. (Švaříček, 2014)

7.1.6 Etika

Podstatným bodem etiky je důvěrnost, znamená, že žádná data, která by mohla vést k identifikaci komunikačních partnerů, nebudou zveřejněna. Výzkumník nesmí sdělovat žádné informace mezi partnery, a to včetně údajů získaných od ostatních. K zajištění anonymity, jak jsem uvedla již výše, se využívají pseudonymy, které nahrazují skutečná jména komunikačních partnerů a mohou být použity i pro označení míst. Veškeré získané informace musí výzkumník uchovávat v bezpečí. (Švaříček, 2014)

Vypracovala jsem informovaný souhlas, viz Příloha A. Informovaný souhlas, který účastníky seznamuje s tématem a cílem mé bakalářské práce. Dokument zajišťuje anonymitu komunikačních partnerů, možnost odmítnout odpovědět na jakoukoli otázku, dále informuje o účelu rozhovoru včetně jeho nahrávání, přepisu a případného citování. Podpisem tohoto dokumentu komunikační partneři stvrzují souhlas s uvedenými podmínkami.

Pro rozhovory jsme zvolili kanceláře sociálních pracovníků, abychom zajistili klidné a soukromé prostředí, kde by se komunikační partneři mohli cítit pohodlně a nebáli se otevřít. Cílem bylo eliminovat nepříjemné pocity spojené s veřejnými místy, jako je hluk a vysoká koncentrace lidí, a zároveň zabránit tomu, a zároveň zajistit, aby citlivé informace zůstaly chráněné a nedostaly se tam, kam nemají.

8 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

Tato kapitola propojuje informace získané od komunikačních partnerů s teoretickou částí bakalářské práce, tím poskytuje širší kontext a hlubší porozumění tématu. Vybrané věty, řečené komunikačními partnery jsou pro lepší ilustraci uvedeny formou citací.

Informace jsem získávala prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru, a to pomocí předem připravených otázek, případně doplňujících dotazů.

8.1 Důvody rozvodu

Soud zasílá sociálním pracovnícům pouze návrh na úpravu péče o dítě. Důvody rozvodu se sociální pracovnice od soudu nedozví. „*Co se týká návrhu na rozvod, to my se nedozvíme, protože ten rozvod probíhá už mimo nás.*“ (KP3) To znamená, že sociální pracovnice se ani nemusí dozvědět, zda se partneři rozvádějí či nikoli, pokud se však sama nezeptá nebo pokud jí partneři tuto informaci sami od sebe nesdělí. Totéž platí i pro důvod jejich rozvodu. Partneři obvykle uvádějí, že důvodem jejich rozvodu je skutečnost, že si druhý našel někoho jiného, nebo že si vzájemně nemají co říct. Tyto důvody se shodují s mou teoretickou částí v kapitole 2.2 Důvody rozvodů. Komunikační partner 1 uvedl ještě jeden důvod a to ten, že jeden z partnerů kvůli jeho pracovnímu vytížení zanechává druhého partnera často samotného.

8.2 Vnímání rodinné situace

Rodiče spolu ještě někdy bydlí, ale někdy už si sami od sebe nastaví model střídavé péče ještě předtím, než přijdou k sociálním pracovnícům na pohovor nebo než o formě péče rozhodne soud. Sociální pracovnice nemluví s dětmi pokaždé, pokud na pohovoru sociální pracovnice zjistí, že jsou rodiče na všem domluveni, vše se jim zdá v pořádku, všechno funguje, jak má a nenastávají žádné problémy, tak si s nimi schůzku ani nedomlouvají. Pokud rodiče ale dohodnutí nejsou, nebo jak mi řekl komunikační partner 1: „*když se nám ta dohoda tak jako nezdá, že sou tak jako naoko domluvený a rozhodnou za ty děti, tak jako s nima mluví.*“

Děti si na pohovor sociální pracovnice zvou většinou od deseti let a výš, děti na prvním stupni a mladší si zvou málokdy. V zákonu je napsáno, že dítě od dvanácti let, dokáže říct svůj názor, ale hlavním faktorem je spíše vyspělost daného dítěte. Toto znění je v souladu s informacemi, které uvádím teoretické části v kapitole 3.2.4 Pohovor s dítětem. Pro děti je velmi důležité, aby s nimi rodiče komunikovali, děti se s celou situací lépe vypořádají, jsou s ní více srozuměny. Pokud s dětmi rodiče nekomunikují, tak vůbec nevědí, co se děje a dané situaci nerozumí. „*Spousta dětí řekne, jo táta se vodstěhoval nebo máma se vodstěhovala a je to lepší, protože už se nehádají.*“ (KP1) Od KP2 a KP3 jsem se dozvěděla, že děti na pohovoru přiznávají, že se rodiče hádají, nechovají se k sobě hezky a křičí po sobě, ale i tak si ty mladší děti přejí, aby byli rodiče spolu, proto se jich sociální pracovnice spíš ptají na to, jak se jim daří ve škole, jak si povídají s rodiči, jestli se na ně může kdykoliv a s čímkoliv obrátit, jaký rodič se o něj více stará nebo jestli se starají oba stejně. Komunikační partner 2 se shoduje s mými informacemi v teoretické části v kapitole 3.2.4 Pohovor s dítětem, že se neklade otázka, aby si dítě vybíralo mezi rodiči, jestli chce být s matkou nebo otcem. Děti starší deseti let už mají rozum a vyjadřují se k rozvodu jako k dobrému řešení. O místě průběhu rozhovoru, jsem se od KP3 dozvěděla, že: „*Většinou to*

probíhá v kanceláři, záleží i na tom, jak ktorej z rodičů vysloví pochybnosti o té domácnosti toho druhého, pokud třeba se jeden z nich odstěhuje, tak jak to tam třeba vypadá... v tom případě se třeba domlouváme.“

Pokud ale sociální pracovníce od rodičů zjistí, že to dítě vůbec neřeší a je mu to jedno, tak zpozorní a dítě si na schůzku raději pozvou, protože jak řekl komunikační partner 4: *„Emoce k tomu patřej, můžou bejt klidně různý, můžou bejt ty děcka i našťvaný a většinou třeba jim to je líto, tak můžou brečet.“*

8.3 Sociální pracovník při procesu svěřování dítěte do péče

8.3.1 Písemnosti od soudu

První moment, kdy se sociální pracovníce dozvídají o rodině je příchod návrhu rodičů, kdy se žádá o úpravu péče o dítě a stanovení výživného, a zároveň se prostřednictvím usnesení stává sociální pracovník kolizním opatrovníkem. Toto znění je v souladu s teoretickou částí s kapitolami 3.2 Role OSPODu při svěřování dítěte do péče a 3.2.1 Návrh. Někdy pokud se rodiče nemohou dohodnout, jak si budou dítě předávat, tak se řeší ještě návrh na úpravu styku. Každá sociální pracovníce má přidělenou určitou část města a přilehlé vesnice, a právě podle této oblasti se určuje, která z nich se stane kolizním opatrovníkem. *„Takže když vlastně přijde návrh, který mám já, tak jakoby je jasný, že jsem kolizní opatrovník jakoby pro ně.“* (KP2) Soud dále zasílá konkrétní body, které vyžaduje od sociálních pracovníků, aby o rodině zjistily, například prošetření rodinných poměrů nebo si někdy i sám žádá o vykonání pohovoru s dítětem.

8.3.2 Pohovor s rodiči a dětmi

Následujícím krokem po obdržení písemností od soudu, si sociální pracovníce pozve oba rodiče do kanceláře na společné jednání. Pokud však podle návrhu sociální pracovníce zjistí, že jsou mezi partnery velké problémy a po konzultaci s nimi, alespoň jeden z nich přiznává, tento postup však podle sociálních pracovníků nemá mnoho výhod. *„Vždycky mám snahu pozvat si oba rodiče zaráz... to mnohdy není jako jednodušší, ale je to přínosnější.“* (KP4) Komunikační partner 1 se k oddělenému jednání vyjádřil takto: *„Což je horší v tom, že v tu chvíli není ta konfrontace, když někdo začne říkat něco, co třeba není pravda, a ten druhý se jako nemůže bránit.“* *„Voni, jak jsou ještě v tom sporu, tak jako vnímají jenom to, co chtějí. ... Oni pak řeknou, že jsem něco říkala, nebo něco pochopí úplně jinak a ten druhý s tím přijde a já už to těžko jako vysvětluju.“* (KP4)

Na jednání sociální pracovníce rodičům vysvětlí, že jsou kolizním opatrovníkem jejich dětí, to znamená že jejich děti zastupuje neboli stává se jejich „advokátem“ a je stanoven z toho důvodu, že jsou partneři ve sporu tedy ve střetu zájmů a to, i když jsou na všem dohodnutí. *„Voni jako s tím většinou sou úplně v pohodě nebo spousta lidí tomu ani nerozumí, jo, takže to neřeší.“* (KP1) Poté kolizní opatrovník vysvětluje partnerům, jak to bude celé probíhat, jaké mají možnosti u soudu a že u něj budou i oni, případně jim může doporučit návštěvu poradny. Toto znění je v souladu s tím, co uvádím v teoretické části v kapitole 3.2.1 Návrh. Dále se vyptává, jaký mají mezi sebou vztah, jakou péči by chtěli, případně jim kolizní opatrovník může nějakou doporučit. V teoretické části v kapitole 2.1 Příčiny rozvodů je uvedeno, že dochází ke kontrole rodiny, pokud je dítě něčím ohroženo – k tomuto jsem se dozvěděla, že sociální šetření v rodinách se dnes

provádí méně často než dříve, kde se hodnotila bytová situace rodiny, protože rozpad rodiny byl považován pro dítě za ohrožující. Sociální šetření se nejčastěji provádí v případech, kdy jsou v rodině přítomny návykové látky, například drogy či alkohol, nebo když rodina žije v nevhodných podmínkách. „*Když se tady na tom jednání třeba někdo řekne, no ale já jako nevím, kam se ten otec přestěhoval a já nevím, do čeho to dítě chodí jako a to, tak se tady klidně domluvím, fajn, tak já to tam pudu zkontrolovat.*“ (KP1) Podle komunikačního partnera 2 je kolizní opatrovnictví především o pohovoru s rodinou a o jeho přítomnosti u soudního jednání.

Kolizní opatrovníci si děti nezvou na pohovor v každém případě a vždy tak činí pouze po předchozí dohodě s rodiči. Dítě si zvou například z důvodu chtějí-li znát jeho názor, vědět, jak se cítí a co by pro něj mohli udělat. (KP4) O pohovor s dítětem si může požádat přímo soud nebo rodiče na své jednání přijdou rovnou i s dítětem, aby ukázali, že je s touto situací obeznámeno a že vše funguje. Místo pohovoru je velmi flexibilní, není nutností, aby probíhal pouze v kanceláři sociální pracovnice, pro děti je mnohem jednodušší, když se pohovor vykonává v jeho přirozeném prostředí jako je jeho dětský pokoj, základní či mateřská škola. Poznatek, že se pohovor může uskutečnit i v dětském pokoji, je v souladu s teoretickou částí v kapitole 3.2.4 Pohovor s dítětem.

Kolizní opatrovníci se zaměřují na faktory, které zohledňují při rozhodování o tom, k jaké formě péče se na soudním jednání přikloní. Tyto faktory mi komunikační partner 3 vysvětlil na příkladu, kdy jeden z rodičů, který se dříve doma příliš neangažoval, nyní usiluje o svěření dítěte do péče, děti však chtějí zůstat s tím rodičem, který o ně pečoval převážně. Pokud ale tento rodič začne projevovat o dítě zájem a budou spolu trávit více času, mohli by časem přejít na střídavou péči, která by byla funkční a vyhovovala jak rodičům, tak i dítěti. Mezi zmíněné faktory patří: „*...jak prostě se zajímal o ty děti, jestli vůbec ví, kam děti chodí do školy, jestli ví vůbec dětského lékaře dětí, jestli ví vůbec, co ty děti potřebují ohledně zdravotního stavu, jo. Takový ty základní věci, který prostě ve většině zvládnou, pokud se zapojí do péče o děti.*“ Toto znění je v souladu s teoretickou částí v kapitole 3.2.2 Vyjednávání.

Mezi klienty se najdou i lidé s vysokoškolským vzděláním, kteří jsou finančně dobře zabezpečeni. Při jednáních často vyžadují přítomnost svého právníka. Kolizní opatrovníci však zdůrazňují, že jejich role je zaměřena na dítě, o kterém ale právník nic neví. V některých případech může takový přístup klientů vést ke složitější komunikaci, která je někdy vnímána jako méně vstřícná. (KP1) „*Na titulu vůbec nezáleží... dokážou jako mít takový ty normální vztahy jo, když teda se rozejdou, tak je to teda jako fakt jako hrozný.*“ (KP4)

8.3.3 Sepsání zprávy pro soud

Oba rodiče podepisují protokol o tom, že ví, že kolizní opatrovníci ze společného jednání sepišou zprávu, kterou následně zašle soudu, který ji bude na soudním jednání číst. Sociální pracovnice do zprávy uvádí i závěrečný návrh, jakou péči by partnerům zvolily. Není to ale nutností a může se vyslovit až na soudním jednání. Tyto informace jsou v souladu s teoretickou částí v kapitole 3.2.5 Závěrečný návrh OSPOD. Tato skutečnost se obvykle stává, pokud jdou rodiče do poradny a sociální pracovnice ještě neznají její výsledek, který jim poradna vždy po schůzce s rodiči zasílá. Do zprávy pro soud sociální pracovnice uvedou, že svůj závěr vyjádří až u jednání na základě zprávy z poradny. „*Oni někdy ty rodiče přijdou třeba k tomu jednání i sami a už sou zase jinak domluvení, jo. Takže ono to je takový jako variabilní.*“ (KP3)

8.3.4 Soudní jednání

Pokud rodiče mají dohodu, která je i v zájmu dítěte, soud ji schválí a tím jednání končí. Spousta jednání o úpravě péče se standardně rozhodne během prvního soudního jednání (KP2).

Pokud se však rodiče dohadují a nedokážou se domluvit, rozhodne za ně soud. Na tuto skutečnost je však komunikační partner 1 vždy upozorňuje: *„Já je tady vždycky upozorňuju, že když se nedomluví, tak to ten soud může rozhodnout způsobem, že se to nebude líbit ani jednomu z nich... a je to jejich problém.“*

Na soudním jednání kolizní opatrovníci prezentují názor dítěte. Na příkladu: rodiče chtějí střídavou péči, ale dítě se opatrovníkovi svěří s přáním být v péči jednoho rodiče, tak se u soudu vypoví, že si dítě střídavou péčí nepřeje. Tato informace, že se může změnit forma péče, je v souladu s teoretickou částí s kapitolou 3.2.4 Pohovor s dítětem. Rodiče respektující názor dítěte se vždy domluví tak, aby bylo spokojené. Když se ale nedomluví a prošli již poradnou, soud čeká na vyhotovení jejího závěru. Pokud rodiče poradnou neprošli, odmítají se jí dobrovolně účastnit a nechtějí spolupracovat se sociálními pracovníci, soud je na toto setkání posílá. Rovněž má soud možnost nařídit znalecké posouzení a vycházet z doporučení znalce. Toto znění je v souladu s teoretickou částí v kapitole 3.2.5 Závěrečný návrh OSPOD. Komunikační partner 4 vypověděl, že: *„Soud rozhodne i za trvání manželství, když tam prostě nejsou domluvený, ale když jsou domluvený, tak může rozhodnout jenom pro dobu po rozvodu.“* Poznatek, že o formě péče rozhodne soud je v souladu s teoretickou částí v kapitole 4 Porozvodová péče.

8.3.5 Rozhodnutí

Odvolat proti soudnímu rozsudku o úpravě péče o dítě se mohou jednak rodiče a jednak kolizní opatrovník. V případě, kdy rodiče nebyli dohodnuti a o úpravě péče o dítě rozhodoval soud, tak s tímto rozsudkem nemusí souhlasit a mohou se proti němu odvolat. Pokud ale rodiče dohodu uzavřeli, tak s rozhodnutím soudu souhlasit musí, protože soud konal, jak oni si přáli a odvolat se nemohou.

Kolizní opatrovník se může odvolat, jak v případě, že rodiče dohodnuti byli, tak i v případě, že dohodu neměli. Na rozdíl od komunikačního partnera 4, který uvedl, že soud přikládá názoru sociálních pracovníků váhu a přiklání se k němu, měl komunikační partner 1 s touto záležitostí negativní zkušenosti. *„Udělal jsem to jednou jedinkrát a už to asi neudělám... protože když je to odvolání, tak to jde ke krajskému soudu a na Kraji to vzali tak, že jako moje odvolání, že to prostě nepochopili, proč jsem se odvolala.“* I přesto, že sociální pracovnice soudu vysvětlila důvody, proč své odvolání podala, soud i nadále jednal v zájmu rodičů, nikoli v zájmu dítěte.

Kolizní opatrovníci svým podpisem pod tímto rozsudkem stvrzují svůj souhlas, ať už jde o dohodu rodičů nebo rozhodnutí soudu a tímto končí i jeho role kolizního opatrovníka. *„A až přijde pravomocný rozsudek, tak je to prostě ukončený a ten spis vyřazuju a už ta rodina není v evidenci.“* (KP2)

Tímto sociální pracovník ztrácí jakýkoliv kontakt s touto rodinou. Do rodiny se vrací jen v případě, je-li k tomu nějaký zákonný důvod. *„Zákonný důvod je v případě, že některý z rodičů si stěžuje na nějakou péči o dítě, takže to se prověří, zjistí se, jestli to je pravda nebo ne. Pokud to je pravda, tak potom se zas to dítě zařazuje do ohrožených dětí.“* (KP3) Dnes má orgán sociálně právní ochrany dětí dvě funkce, první je kolizní opatrovnictví, kdy se zastupuje dítě u soudního jednání

z důvodu, že je dítě v kolizi zájmů rodičů a druhou funkcí je role sociálně právní, a to v případě je-li dítě zařazeno v ohrožených dětí. V tom případě se do rodiny dochází, může se stanovit nad touto rodinou dohled, ústavní péče a pěstounská péče na přechodnou dobu.

Sociální pracovníce dnes nejsou přítomny u předávání dítěte mezi rodiči, i když je tato situace problematická, z toho důvodu, že se to ukázalo jako zcela kontraproduktivní. *„Se prostě hádají vo jako blbostech... některý ty lidi to dohánějí do takovejch extrémů, že to dítě se musí na prahu bytu vyslíknout do naha, vzít si oblečení toho druhýho rodiče a pak když zase vrací, tak se to opakuje.“* (KP1) Pokud rodiče potřebují nějakou třetí osobu, která by u předávání dítěte byla, sociální pracovníce, jim doporučí nějakou organizaci, která se na to specializuje. Toto tvrzení je v rozporu s teoretickou částí v kapitole 3.2.9 Kolizní opatrovník při předávání dítěte, a to z toho důvodu, že tomu tak bývalo dříve. *„Kdy teda ty rodiče si to musí zaplatit, ale je to taková i ta zodpovědnost rodičů, buď se domluvíte, nebo si to prostě budete muset zaplatit, jo. Je to o tom, že prostě ty rodiče musí vědět, že jako jsou povinni se domlouvat ohledně svých dětí.“* (KP3) Poznatek, že by rodiče měli při předávání si dítěte spolupracovat, je v souladu s teoretickou částí s kapitolou 2.5 Práva dítěte při rozvodu.

8.3.6 Transformace systému

Od KP2 a KP3 jsem se dozvěděla, že už soud nebude rozhodovat o druhu péče o dítě, to znamená, jestli budou mít partneři péči výlučnou, střídavou či společnou, jak mám uvedeno v té teoretické části v kapitole 4 Porozvodová péče, ale bude to spojeno pod jeden pojem – péče.

Rozsudek bude obsahovat pouze určení, kdo má dítě v péči a v jaké dny. (KP3) Tyto dny si rodiče stanoví sami, v případě, že se na jejich rozdělení nedohodnou, rozhodne za ně soud. Například pokud bude dítě svěřeno do péče obou rodičů, může být péče rozdělena tak, že jeden rodič bude mít dítě liché týdny a druhý sudé týdny. (KP2) Jako další možnost komunikační partner 2 uvádí, že by jeden rodič měl dítě od lichého pondělí do sudého pátku a druhý rodič by měl sudé pátky nebo sudé víkendy. *„Říkalo se, že to bude od novýho roku, zatím se nic neděje, takže jedeme prostě podle toho, jak to bylo.“* (KP2)

8.4 Možnosti konat v zájmu dítěte

Pokud se sociálním pracovnícím na soudním jednáním cokoliv na dohodě rodičů nezdá, může soudu navrhnout, aby partnery poslal do rodinné poradny, kde by s nimi promluvil psycholog, udělal s nimi nějaké testy a zkoumal by jejich rodinnou situaci. Na schůzku by mohl pozvat i dítě, od kterého by se mohl dozvědět něco nového. *„Každej svůj takovej blbej pocit klidně můžu jako říct u soudu a naši soudci jsou si myslím jako naladěný na to ... uvědomujou si, že jde o prostě životy lidí, o životy dětí a jako vychází nám i vstříc.“* (KP4)

Pokud se soudu na dohodě rodičů cokoliv nezdá a neví, jak dál, může jednat v rámci předběžného opatření, tím nastaví zkušební dobu, kdy po dobu tři až šest měsíců pojedou ve stanovené formě péče. Po uplynutí zkušební doby, si pak poví, jaké to bylo a jak to vidí do budoucna. *„Pak si řekneme, jo, funguje to, tak to takhle bude i do budoucna, nebo ne, neosvědčilo se to, táta si to rozmyslel a nechce prostě chystat týden dítě do školy, tak prostě bude to jinak, jo.“* (KP2)

Komunikační partner 2 se také zmínil, že někteří rodiče, zejména otcové, usilují o stanovení střídavé péče jen proto, aby se nemuselo stanovovat výživné. *„To je taky takovej jako mýtus, co není úplně pravda, protože i při střídavé péči by se měli rodiče to výživné hradit vzájemně, protože ne vždycky jsou ty peníze jakoby stejné, podmínky rodičů.“* Toto znění, že se výživné stanovuje oběma rodičům, je v souladu s tím, co uvádím v teoretické části v kapitole 4.2 Střídavá péče.

8.5 Upřednostňovaná péče

OSPOD i soud by měli dbát na to, aby všechna rozhodnutí byla vždy v souladu se zájmy dítěte. Toto znění je v souladu s teoretickou částí v kapitole 3.2.1 Návrh. Významným faktorem je také individuální situace rodiny, která ovlivňuje určení péče, do jaké bude dítě svěřeno. V poslední době se komunikační partner 2 setkává s rostoucím trendem, kdy matky opouštějí rodinu, bez ohledu na věk dítěte, ať už jde o děti v předškolním věku nebo starší, nejeví ani zájem o střídavou péči. *„...že prostě třeba za poslední půlrok, tak jsem měla hodně návrhů, kdy jako ty matky, to byl návrh třeba matky, že se podává návrh, chtěla, aby byly děti svěřeny do péče otce a ta matka se z toho společného bydliště odstěhovala.“* (KP2)

Hlavním důvodem, proč soudní jednání o úpravu péče o dítě často trvají i tři roky a nejsou již tím prvním jednáním vyřešeny je spor rodičů o jediné slovo a to, jestli se to bude jmenovat péče střídavá či výlučná. *„Že třeba je to výlučná péče matky a širší kontakt s otcem a otec to považuje za střídavou a chce tam tu střídavou a matka ju tam nechce jo.“* (KP3) Právě proto je plánována ta transformace systému, která by těmto situacím zabránila.

Soud nejvíce oceňuje, když rodiče projevují zájem o střídavou péči a jsou schopni se na ní domluvit, protože tato forma péče o dítě umožňuje, aby se na ní podíleli oba rodiče rovnocenně. Komunikační partner 4 mi sdělil, že je střídavá péče je velmi dávanou formou až za poslední dva až tři roky. Rodiče nyní sami od sebe s tímto návrhem k sociálním pracovnícům přicházejí a dokážou se na této péči domluvit. *„Teď je to takovej bych řekla docela běžnej trend, že už ta střídavá péče je a že se dokonce dokážou lidi domlouvat i ohledně střídání třeba Vánoc.“* (KP4) Zatímco dříve tomu tak nebylo, ten rodič, který měl dítě v péči trval na tom, aby dítě na Štědrý den a první svátek vánoční bylo s ním, dnes se rodiče dokážou domluvit, že si tyto svátky budou každý rok střídat.

I přes to, že počet svěření dítěte do střídavé péče rodičů narůstá, stále převládá péče výlučná, kdy dítě je nejčastěji svěřováno do péče matky.

8.6 Podpůrné programy

Sociální pracovníce se rodičů nejdříve ptají, jestli už vyzkoušeli všechny možnosti pro urovnání jejich sporů a jestli jsou pevně rozhodnutí, že je jejich vztah definitivně u konce. Zpravidla říkají, že ano a že už nic dalšího zkoušet nechtějí. Pokud by však rodiče chtěli ještě vyzkoušet nějakou možnost, například psychocentrum, kde mohou využít služby manželské či rodinné poradny, které jim sociální pracovníce nabízí, museli by chtít oba partneři, zájem pouze jednoho z nich bohužel nestačí. *„Ten jeden z těch dvou se většinou rozhodne, že prostě ten vztah jakoby ukončí a prostě už na tom nechce nějak spolupracovat.“* (KP2) Psycholog jim po schůzce sdělí jeho pohled na rodinnou situaci a jakou formu péče by pro ně doporučil (KP3). Sociální pracovníce

dále rodičům nabízí možnost využít služby psychologů a psychiatrů, a to nejen pro dospělé, ale i pro děti.

Komunikační partner 4 tyto programy příliš nenabízí, většinou spolupracuje s partnery, kteří to mají mezi sebou vyřešené a mají zajištěné i možná řešení do budoucna. Odbornou pomoc rodině doporučuje především v případech, že mají partneři mezi sebou špatný vztah, zraňují se, ubližují si a neustále se v něčem kritizují, protože tyto skutečnosti mají negativní vliv nejen na ně samotné ale i na jejich dítě. Rodiče jsou pro dítě dva nejbližší lidé, a když vidí, jakým stylem spolu rodiče komunikují nebo naopak spolu nekomunikují vůbec, tak to dítě vnímá, cítí a uvědomuje si, že v té rodině není něco v pořádku. Tato znění jsou v souladu s tím, co uvádím v teoretické části v kapitole 2.3 Vnímání dítěte rozvodu rodičů.

Rodičům se kolizními pracovníky doporučována i rodičovská terapie. Tato terapie je bohužel finančně méně dostupná, a i právě to snižuje zájem ze strany rodičů. Navíc je v současnosti i velmi omezený počet kvalitních terapeutů. Pro rodiče je velmi důležité, aby měli své spory mezi sebou vyřešeny, aby spolu mohli bez dalších problémů vychovávat děti. Měli by mít taky na paměti, že i když po rozvodu už nebudou partneři, stále zůstanou rodiči. Úplně nejprospěšnější by bylo, kdyby si každý z partnerů před tou rodičovskou terapií zašel na individuální, do toho ale komunikační partner 4 nekládá moc velkou naději: „...prostě lidi nejsou nastavený jako ze sebou něco dělat. Nikomu se do nitra nechce, ale říká, ať ten druhý jde jo.“ Potom se děje to, že kolizní opatrovníci posílají děti na nějaká vyšetření kvůli rodičům, ale to ten problém neřeší, protože ten problém není v dítěti, ale ve vztahu mezi těmi rodiči.

Velkým mýtem, který u klientů panuje je, že: „...všechno jako máme zpracovaný, ...myslej si, že my tady jsme nějaký úředníci, který jako všechno ví a máme na všechno šablonu a ty rady, jako že je tady budeme sypat jako z rukávu, ale tak to vůbec není.“ (KP4)

8.7 Ústavní výchova

V poslední době dochází k nárůstu počtu problémových dětí, to ve většině případů vyplývá z nedostatečného zvládnutí rodičovských povinností, především v oblasti výchovy. Dítě řekne: „nejdu do školy prostě nejdu a nikdo ho k tomu jako nedonutí jo.“ (KP1) Tato skutečnost, že rodiče nezvládají svoji roli, vede k výraznému nedostatku volných míst v diagnostických ústavech. Tento stav vytváří problém zejména pro kurátory, kteří se těmito případy zabývají, protože potřebují umístit dítě do diagnostického ústavu přesně v okamžiku, kdy se vážné potíže objeví. Děti ničí majetek školy, mají výrazně problémové chování včetně fyzického napadání spolužáků, nemají vůbec žádné hranice. Jelikož je omezená kapacita diagnostických ústavů, je možné přijmout dítě třeba až za tři měsíce, to vede k dalšímu zhoršení situace ve škole (KP1). Rodiče se bohužel odmítají jakkoli angažovat v řešení této situace.

Kurátoři si pozvou rodiče na jednání a zjišťují, z jakého důvodu se dítě ve škole tak zhoršilo. Pokud se v rodině objeví nějaký problém, který by byl v kompetenci sociální pracovnice sociálně-právní ochrany dětí, že jsou rodiče rozváděni nebo se rozcházejí a dítě se tak zhoršilo právě kvůli tomu, může se schůzky zúčastnit. Toto znění je v souladu s teoretickou částí v kapitole 2.3 Vnímání dítěte rozvodu rodičů. „Občas to tak děláme, že máme společný jednání třeba kurátor, já a ty rodiče nebo děcko anebo můžeme do školy jít.“ (KP4)

9 Diskuse

Díky zvolenému kvalitativnímu přístupu a využití polostrukturovaného rozhovoru jsem měla možnost klást doplňující otázky, což umožnilo vést podrobnější a hlubší rozhovor s komunikačními partnery. Pro rozhovor jsme zvolili kanceláře sociálních pracovníků, což považuji za nejlepší možné řešení. Poskytovaly nám klidné prostředí a dostatek soukromí. Jsem ráda, že se mé obavy z vedení rozhovorů nepotvrdily. Sociální pracovníce byly velmi milé a vstřícné, snažily se mi vše podrobně vysvětlit a ochotně odpovídaly na mé otázky. Moc si cením jejich otevřenosti, díky které mi svěřily i bližší informace.

Počet sociálních pracovníků zapojených do výzkumu byl nakonec menší, než jsem původně zamýšlela, protože jeden ze dvou spolupracujících OSPODů přestal komunikovat. Proto jsem upravila svůj přístup a zaměřila se výhradně na jeden OSPOD, kde mi byly ochotny poskytnout rozhovory čtyři sociální pracovníce. Do budoucna by bylo určitě vhodnější oslovit více OSPODů, to by mi poskytlo větší jistotu a zároveň širší spektrum zkoumaných pracovišť. Přínosný by byl také pilotní rozhovor, který by mi pomohl lépe formulovat otázky a případně mě inspiroval k doplnění dalších dotazů do scénáře rozhovorů.

Nepovažuji to však za nedostatek, protože pracovníce mi poskytly dostatečné množství informací a jejich ochota mi umožnila získat kvalitní a cenné poznatky. Díky jejich postoji jsem s průběhem rozhovorů velmi spokojená.

Uvědomuji si, že tento výzkum reflektuje situaci pouze v rámci jednoho OSPODu, a proto nelze jeho výsledky považovat za obecně platné pro všechny OSPODy.

9.1 Zodpovězení výzkumných otázek

První výzkumná otázka – Jak dítě vnímá celou situaci ohledně rozvodu svých rodičů?

Pro děti je velmi důležité, aby s nimi rodiče komunikovali, děti se tak s celou situací lépe vypořádají a jsou s ní více srozuměny. Pokud rodiče s dětmi nekomunikují, děti často nerozumí tomu, co se děje a mají problémy se zvládnutím této situace. Pokud jsou děti svědky hádek rodičů, mnohé z nich, především ty starší, vnímají rozvod a odstěhování jednoho z rodičů jako lepší řešení, protože se situace uklidní. Tento názor často na pohovoru přiznávají, ale i tak chtějí, aby byli rodiče spolu, zejména ti menší.

Některé děti na tuto situaci rodičů reagují bez emocí, jiné jsou naštvané, je jim to líto, nebo pláčou, kolizní opatrovník jim může doporučit návštěvu u dětského psychologa, který by jim mohl pomoci. Pro zlepšení vztahu mezi rodiči jim sociální pracovník doporučuje rodičovskou terapii, manželskou či rodinnou poradnu nebo konzultace u psychologa. V rodině, kde je střídavá péče zavedena již delší dobu, zejména pokud si ji rodiče nastavili už před soudním jednáním o její úpravě, děti tuto formu péče nevnímají jako problém a nijak ji neřeší.

Může se stát, že rozvod rodičů dítě zasáhne na tolik, že se stane problémovým dítětem, zhorší se mu prospěch ve škole nebo se začne nevhodně chovat ke svému okolí. V tomto případě se může domluvit schůzka, kde s kurátorem bude i sociální pracovník. Jedním z významných problémů diagnostických ústavů je nedostatek kapacit pro umístění dětí.

Druhá výzkumná otázka – Do jaké péče se děti nejčastěji svěřují?

Pro soud i sociální pracovníky je zásadní vždy jednat v nejlepším zájmu dítěte. Přestože zájem rodičů o střídavou péči roste a dokážou se na ni i domluvit, stejně jak roste počet matek svěřujících dítě do péče otce, nejčastější formou péče zůstává stále výlučná péče matky.

Třetí výzkumná otázka – Jaké jsou hlavní činnosti OSPODu při rozvodovém řízení?

Nejdříve soud ustanoví sociálního pracovníka kolizním opatrovníkem, a to podle rozdělení částí měst a okolních vesnic. Kolizní opatrovníci obdrží od soudu návrh na úpravu péče o dítě.

Následně si domluví schůzku, nejlépe s oběma rodiči, aby zjistil jejich aktuální situaci – zda jsou na všem domluveni, dokážou spolu komunikovat, potřebují s něčím poradit nebo jestli již vyčerpali všechny možnosti, jak udržet rodinu pohromadě. Poté jim kolizní opatrovník vysvětlí, svoji roli, že bude zastupovat jejich dítě při soudním jednání o úpravě péče o dítě, protože oni jsou oba v kolizi zájmu. Pokud nejsou na péči o dítě dohodnuti, kolizní opatrovník je může odkázat do poradny, která po schůzce vypracuje a zašle závěrečné vyhodnocení, ve kterém uvede svůj pohled na situaci. Schůzku s dětmi si domlouvají vždy až po domluvě s rodiči a pouze v případě, pokud kolizní opatrovníci chtějí znát jejich názor. Zjišťují se informace o tom, kdo projevuje zájem o děti, jestli ví, kam chodí do školy, jestli zná dětského lékaře dítěte, co děti potřebují po zdravotní stránce a další. Většinou se jedná základní informace, které rodič běžně zná, pokud se o dítě stará.

Následně kolizní opatrovník předloží rodičům k podpisu protokol, ve kterém je uvedeno, že o tomto jednání sepíše zprávu pro soud. Tato zpráva může obsahovat jeho stanovisko ke zvolené formě péče o dítě. Opatrovník však není povinen svůj názor ve zprávě uvádět, může ho vyslovit až na soudním jednání.

Kolizní opatrovníci během soudního jednání prezentují názor a postoj dítěte a hájí jeho zájmy. V případě, pokud by dohoda nebyla v nejlepším zájmu dítěte, může se proti ní vymezit. Na soudním jednání se rozhodne, jestli bude schválena dohoda rodičů nebo zda soudce vydá vlastní rozhodnutí. Jednání soudu o úpravě péče o dítě je ve většině případů vyřešeno již během prvního jednání. V některých situacích však může soud rozhodnout v rámci předběžného opatření a stanovit zkušební dobu, po kterou bude daná forma péče probíhat.

Kolizní opatrovník se proti rozhodnutí soudu může odvolat, když má pocit, že se nejedná v zájmu dítěte. Pokud kolizní opatrovníci s rozsudkem souhlasí, potvrdí ho svým podpisem. Jakmile se stane rozsudek pravomocným, kolizní opatrovnictví tím končí, sociální pracovník spis vyřazuje a rodina již není v evidenci.

Sociální pracovníci již neprovádějí sociální šetření v rodinách, jak tomu bylo dříve. V současnosti navštěvují domácnosti pouze v případech, kdy jsou děti zařazeny mezi ohrožené, například kvůli výskytu návykových látek v rodině nebo nevyhovujícím životním podmínkám.

Závěr

Chtěla bych se zde zaměřit na zodpovězení stanoveného cíle bakalářské práce, u kterého vycházím ze získaných informací jak z teoretické, tak výzkumné části.

Teoretická část se věnovala vývoji rodiny, jejím funkcím a typech. Dále se zaměřovala na rozvod, jeho důsledky a vnímání dítěte v tomto procesu. Podrobně rozebírala roli Orgánu sociálně-právní ochrany dětí při úpravě péče o dítě, včetně prvního kontaktu s rodinou, vedení rozhovorů a přípravy zpráv pro soud. Nakonec popisovala tři dostupné formy péče o dítě, a to péči výlučnou, střídavou a společnou, vysvětlovala způsob stanovení výživného a druhy ústavní výchovy, kam patří diagnostická ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav.

Výzkumnou část charakterizoval kvalitativní výzkum, kdy byla data sbírána pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Zahrnovala také popis výzkumného souboru, realizaci rozhovorů a etiky. Na základě výsledků výzkumu a jejich interpretace ve spojení s poznatky z teoretické části byly zodpovězeny výzkumné otázky, které umožnily popsat naplnění stanoveného cíle bakalářské práce.

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak dítě vnímá rozvod a následnou situaci rodičů, jaká je péče o dítě po rozvodu a jakou roli má v tomto procesu OSPOD.

Dozvěděli jsme se, že každé dítě vnímá rozvod jinak, některé děti se moc nevyjadřují, jiné jsou naštvané nebo jim to je líto a pláčou. Nejhorší děti zvládají, když se jejich rodiče hádají, křičí na sebe a nechovají se k sobě hezky. Mladší děti nezvládají odchod jednoho z rodičů z domova a přejí si, aby bydleli všichni spolu. Starší děti, které jsou většinou svědky hádek rodičů, více souhlasí s odchodem jednoho z nich, protože díky tomu se už přestanou hádat. Pokud spolu rodiče dokážou komunikovat beze sporů, pro děti je to pro zvládnutí této situace velká pomoc.

Dostupné jsou tři formy péče a to výlučnou, střídavou a společnou. U výlučné péče je dítě svěřeno do péče jednoho rodiče a druhý rodič s ním má domluvené dny, kdy budou trávit čas spolu. Výživné platí ten rodič, který nemá svěřené dítě v péči. Ve střídavé péči tráví dítě čas s oběma rodiči stejně. Výživné si rodiče platí navzájem. U společné péče je nezavádí žádné střídání dětí do péče, protože rodiče stále bydlí spolu. Žádné výživné se neurčuje. Ve všech formách péče je důležité, aby spolu rodiče komunikovali a vycházeli si vstřícně. V místě působnosti OSPODu, ve kterém jsem výzkum dělala, dochází k nárůstu případů střídavé péče, přesto však nejčastější formou péče zůstává výlučná péče matky.

Sociální pracovník je ustanoven kolizním opatrovníkem, který hájí zájmy dítěte místo rodičů, kteří jsou v kolizi zájmů. Nejprve si sjedná schůzku s rodiči dítěte. Pokud zjistí, že jsou rodiče na všem domluveni a nejsou mezi nimi žádné velké spory, děti si na pohovor nevou. Pokud však zjistí opak, po domluvě s rodiči si dítě pozvou. Rodičům i dítěti může kolizní opatrovník nabídnout různé podpůrné programy jako je rodičovská terapie, manželské či rodinné poradny nebo konzultaci s psychologem. Následně dá rodičům k podpisu protokol o tom, že ze společného jednání sepiše zprávu pro soud. Na soudním jednání kolizní opatrovník prezentuje názory dítěte a hájí jeho práva. Po vydání rozsudku, se může kolizní opatrovník odvolat, pokud se domnívá, že se nejedná v zájmu dítěte. Nabytím právní moci rozsudku, kolizní opatrovnictví končí.

Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje:

HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava a Martin KREIDL. *Proměny partnerství: životní dráh a partnerství v české společnosti*. První vydání. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. ISBN 978-80-7419-142-8.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4674-6.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 4., přepracované a rozšířené. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-802-6209-829.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ a kolektiv. *Rodinné právo*. První vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-552-7.

KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie 3. díl: učebnice pro obor sociální činnost*. První vydání. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-3877-2.

MARŠÍKOVÁ, Hana, Alena KŘÍŽKOVÁ a Marta VOHLÍDALOVÁ. *Živitelé a živitelky: reflexe (a) praxe*. První vydání. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. ISBN 978-80-7419-100-8.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. První vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. rozšířené a přepracované vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.

NOVÁK, Tomáš, Simona CORRADINIOVÁ a Radim VYPUŠTÁK. *Kontakt s dětmi po rozvodu: jak nepřijít o dítě*. První vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-910-6.

NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. První vydání. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9.

ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

Elektronické zdroje:

BROWN, Alan. Chapter 1: What is the purpose of marriage in contemporary legal regulation? *In Research Handbook on Marriage, Cohabitation and the Law* [online]. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 21 May 2024, 8-22 [accessed 2025-04-04]. Available from: doi:<https://doi.org/10.4337/9781802202656.00007>

CIMBURKOVÁ, Mgr. Adéla. Přehled modelů styku a modelů střídání v péči o dítě. *Právní prostor* [online]. 2019 [cit. 2025-01-03]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/prehled-modelu-styku-a-modelu-stridani-v-peci-o-dite>

ONDŘEJOVÁ & partner. Nová doporučující tabulka pro orientační výpočet výživného. *Advokátní kancelář* [online]. 2022 [cit. 2025-01-05]. Dostupné z: <https://www.ondrejova.cz/cs/novinky/065/nova-doporucujici-tabulka-pro-orientacni-vypocet-vyzivneho>

POULTER, Sebastian. The Definition of Marriage in English Law. *The Modern Law Review* [online]. JSTOR, July 1979, vol. 42, no. 4, 409-429 [accessed 2025-04-04]. Available from: <https://www.jstor.org/stable/1094962>

SPOUSTOVÁ, PH.D., JUDr. Ing. Ivana. Střídavá péče – pro, proti a proč? *Šance dětem* [online]. 2024 [cit. 2025-01-03]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/stridava-pece-pro-proti-proc?form=MG0AV3#zajem-ditete-predevsim>

ZÁKONY PRO LIDI 1. Česko. Zákon č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. – znění od 19. 2. 2025. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2025 [cit. 20. 2. 2025]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

ZÁKONY PRO LIDI 2. Česko. Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – znění od 15. 2. 2025. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2025 [cit. 20. 2. 2025]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

ZÁKONY PRO LIDI 3. Česko. Zákon č. 210/1998 Sb., zákon o rodině – znění od 11. 9. 1998. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2025 [cit. 4. 4. 2025]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-210>

Přílohy

Příloha A. Informovaný souhlas

INFORMOVANÝ SOUHLAS

s poskytnutím rozhovoru pro účely bakalářské práce

- Téma:** Rozvod a jeho dopad na dítě ve spolupráci se sociálními pracovníky OSPOD
- Cíl:** Cílem bakalářské práce je zjistit, jak dítě vnímá rozvod a následnou situaci rodičů, jaká je péče o dítě po rozvodu a jakou roli má v tomto procesu OSPOD.
- Autor:** Aneta Pokorná, studentka Vysoké školy polytechnické Jihlava

Podpisem vyjadřuji souhlas s následujícími body:

- Byl/a jsem informována o obsahu a účelu tohoto rozhovoru.
- Byl/a jsem seznámen/a s právem neodpovídat na jakoukoli z otázek.
- Souhlasím s nahráváním rozhovoru a následným písemným zpracováním hlasového záznamu pro výzkumné šetření, popřípadě s jeho citováním v bakalářské práci.
- Byl/a jsem seznámen/a s anonymitou zpracování rozhovoru. Nikde nebudou uvedeny mé osobní a jiné údaje, které by mohly sloužit k identifikaci mé osoby.

.....

Podpis výzkumníka

V

Dne

.....

Podpis komunikačního partnera

Příloha B. Scénář rozhovoru

SCÉNÁŘ ROZHOVORU

- Jaké jsou nejčastější důvody rozvodu rodičů?
 - Jaké jsou typické reakce dítěte na oznámení o rozvodu rodičů?
 - Jak dítě zvládá odstěhování jednoho rodiče z domova?
 - Zvládají lépe odstěhování jednoho z rodičů mladší nebo starší děti?
 - Jakým způsobem sociální pracovníci komunikují s dítětem o rozvodu jejich rodičů?
-
- Jaké jsou první kroky OSPODu při zahájení řízení o úpravu poměrů k nezletilým dětem?
 - Co všechno může sociální pracovník udělat pro to, aby se jednalo v zájmu dítěte?
 - Jaké faktory se berou v úvahu při rozhodování o svěření dítěte do péče?
 - Jakou péči upřednostňuje soud a proč?
-
- Kontaktujete rodinu či dítě po soudním rozhodnutí o svěření dítěte do péče?
 - Jaké podpůrné programy nabízí OSPOD rodičům a dětem během procesu o úpravu péče o dítě?
 - Nastávají situace, kdy by se dítěti nastavovala nějaká ústavní péče?